

Stenografični zapisnik

desete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 5. februvarja 1895.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela.
— Zastopniki c. kr. vlade: deželni predsednik baron Viktor Hein, c. kr. vladni svetnik markiz Ludovik Gozani in c. kr. vladni tajnik vitez Viljem Laschan.
— Vsi članovi razun: ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg, Janez Mesar.
— Zapisnikar: deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika IX. deželno-zborske seje dné 1. februvarja 1895.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora gledé odpomoči zoper škodo povodnji v Dobrniški občini v Novomeškem okraji.
4. Priloga 59. Poročilo deželnega odbora gledé uvrstitve v cestnem okraji kranjskem in ljubljanskem ležeče občinske ceste od Podreče do Smledniškega mostu med okrajne ceste.
5. Priloga 61. Poročilo deželnega odbora gledé naprave reliefnega zemljevida vojvodine Kranjske.
6. Priloga 63. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve 5 % naklade na najemnino na Ribniškem trgu.
7. Priloga 64. Poročilo deželnega odbora gledé združitve vasi Gnadendorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem.
8. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora gledé dozidanja pri bramovski vojašnici.
9. Ustno poročilo finančnega odseka:
 - a) gledé vpokojitve deželnih dacarjev (k prilogi 42.);
 - b) o napravi zavoda za gluhoneme in slepe na Kranjskem (k prilogi 46.);
 - c) o vlogi upravnštva Glavarjeve bolnice v Komendi za nakup zemljišča za ondotno bolnico in o § 9., marg. št. 1. letnega poročila;
 - d) o prošnji J. Krajca za podporo za popravo božjega groba pri Grmu;
 - e) o prošnji Idrijskega zdravstvenega okrožja za posojilo in podporo za ondotno bolnico;
 - f) o vpeljavi deželne naklade na pivo (k prilogi 40.) in o prošnjah gostilničarske zadruge v Ljubljani in pivovarjev na Kranjskem, da se ne vpelje ta priklada.
10. Ustno poročilo upravnega odseka gledé poprave od Žužemberka v Trebnje držeče okrajne ceste v progi od Dobrnič do tje, kjer se stika z Zagrebsko državno cesto pri Občini v cestnem okraji Trebanjskem (k prilogi 36.).

Stenographischer Bericht

der zehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 5. Februar 1895.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela.
— Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein, k. k. Regierungsrath Ludwig Marquis von Gozani und k. k. Regierungsscretär Wilhelm Ritter v. Rajchan. — Sämmtliche Mitglieder, mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Erwin Graf Auersperg, Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der IX. Landtagsitzung vom 1. Februar 1895.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Abhilfe gegen Wasserschäden in der Gemeinde Döbernig im Bezirke Rudolfswert.
4. Beilage 59. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Krainburg und Umgebung Laibach gelegenen Gemeindefstraßen von Podretsch bis zur Flödnigerbrücke in die Kategorie der Bezirksstraßen.
5. Beilage 61. Bericht des Landesauschusses inbetreff der Anfertigung einer Relieffarte des Herzogthumes Krain.
6. Beilage 63. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5 % Auflage von den Mietzinsenträgnissen im Markte Reifnitz.
7. Beilage 64. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnadendorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee.
8. Beilage 62. Bericht des Landesauschusses, betreffend einen Zubau bei der Landwehrkaserne.
9. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses:
 - a) inbetreff Pensionirung der bei Einhebung der Landesauslage Bestellten (zur Beilage 42);
 - b) inbetreff Errichtung eines Taubstummen- und Blindeninstitutes in Krain (zur Beilage 46);
 - c) über die Eingabe der Glavar'schen Spitalverwaltung in Commenda inbetreff Ankaufes des Baugrundes für das dortige Spital und über § 9, Marg. Nr. 1 des Rechenschaftsberichtes;
 - d) über die Petition des J. Krajec um Subvention behufs Herstellung einer Kapelle bei Standen;
 - e) über die Petition der Sanitätsdistrictvertretung in Idria um ein Darlehen und um Subvention für das dortige Spital;
 - f) inbetreff Einführung einer Landesauslage auf Bier (zur Beilage 40) und über die Petitionen der Genossenschaft der Gastwirte in Laibach und der Bierproducenten in Krain um Nichteinführung dieser Auslage.
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit der Correctur der von Seisenberg nach Treffen führenden Bezirksstraße in der Strecke von Döbernitz bis zu ihrer Einmündung in die Agramer Reichsstraße bei Dpischina im Straßenbezirke Treffen (zur Beilage 36).

11. Priloga 58. Poročilo upravnega odseka gledé projekta o preložitvi okrajne ceste Moravče-Vače-Hotič v progi med Hotičem in Vačami v cestnem okraji Litijskem z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 38.).
12. Ustno poročilo upravnega odseka gledé naprave primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina Dolenjskih železnice (k prilogi 39.).
13. Ustno poročilo upravnega odseka o uvrstitvi občinske ceste v cestnem okraji Kranjskogorskem med okrajne ceste (k prilogi 44.).
14. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve več občinskih cest v Kranjskem cestnem okraji med okrajne ceste (k prilogi 49.).
15. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve v Zatiškem cestnem okraji se nahajajoče od Zagrebske državne ceste pri sv. Roku odcepjujoče, v Dob. držee občinske ceste med okrajne ceste (k prilogi 53.).
16. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občine Moravče za popravo okrajne ceste od sv. Križa proti Čatežu.
17. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Ajdovici, da bi deželni tehnik napravil projekt za zgradbo ceste Dvor-Vrbovec.
18. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3. B: Agrarne razmere.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

11. Beilage 58. Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project, betreffend die Umlegung der Moräutisch-Watsch-Höttischer Bezirksstraße in der Strecke zwischen Höttisch und Watsch im Straßenbezirk Littai, sammt dem einschlägigen Gesegentwurfe (zur Beilage 38).
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Herstellung einer zweckmäßigen Verbindung zwischen dem oberen Gurkthale und der Station Sittich der Unterfrainer Bahnen (zur Beilage 39).
13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung einer Gemeindestraße im Straßenbezirk Kronau in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 44).
14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung mehrerer im Straßenbezirk Krainburg vorkommenden Gemeindestraßen in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 49).
15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirk Sittich vorkommenden, von der Agramer Reichsstraße bei St. Rochus abzweigenden, nach Dob. führenden Gemeindestraße in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 53).
16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Moräutisch um Herstellung der Bezirksstraße von St. Kreuz gegen Čadež.
17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Haidowitz bei Seifenberg um Anfertigung des Projectes für den Straßenbau Hof-Vrbovec durch einen landwirtschaftlichen Techniker.
18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 3. B: Agrarverhältnisse.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter odvarjam sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika IX. deželno-zborske seje dné 1. februvarja 1895.

1. Lesung des Protokolls der IX. Landtags-Sitzung vom 1. Februar 1895.

Tajnik Pfeifer:

(Prebere zapisnik IX. seje v slovenskem jeziku. — Liest das Protokoll der IX. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Dosle so mi sledeče peticije, in sicer:

Gospod poslanec Arko izroča prošnjo podobčine Rakitna v občini Slavina, da bi deželni tehnik napravil načrt za občinski vodnjak.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča prošnjo slovenskega katoliškega društva za Radovljiški okraj za premembo lovskega zakona.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Tretja točka dnevnega reda je:

3. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora glede odpomoči zoper škodo povodnji v Dobrniški občini v Novomeškem okraju.

3. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Abhilfe gegen Wasserschäden in der Gemeinde Döbernitz im Bezirke Rudolfswert.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 59. Poročilo deželnega odbora glede uvrstitve v cestnem okraju Kranjskem in Ljubljanskem ležeče občinske ceste od Podreče do Smledniškega mostu med okrajne ceste.

4. Beilage 59. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Krainburg und Umgebung von Laibach gelegenen Gemeindefraße von Podretsch bis zur Flödnitzer Brücke in die Kategorie der Bezirksstraßen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 61. Poročilo deželnega odbora glede naprave reliefnega zemljevida vojvodine Kranjske.

5. Beilage 61. Bericht des Landesauschusses, in betreff der Aufertigung einer Reliefkarte des Herzogthumes Krain.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

6. Priloga 63. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve 5 % naklade na najemnino v Ribniškem trgu.

6. Beilage 63. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5 % Auflage von den Mietzinsserträgen im Markte Reifnitz.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

7. Priloga 64. Poročilo deželnega odbora glede združitve vasi Gnadendorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem.

7. Beilage 64. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnaden-dorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

8. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora glede dozidanja pri brambovski vojašnici.

8. Beilage 62. Bericht des Landesauschusses, betreffend einen Zubau bei der Landwehrkaserne.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vsled naznanila gospoda načelnika finančnega odseka odpade točka 9. a) od dnevnega reda.

Prestopimo torej k točki 9. b), to je:

9. b) o napravi zavoda za gluhoneme in slepe na Kranjskem (k prilogi 46.);

9. b) inbetreff Errichtung eines Taubstumm- und Blindeninstitutes in Krain (zur Beilage 46).

Poročevalec Klun:

Visoki deželni zbor! Deželni odbor poroča nam v prilogi 46., kako je zvršil sklepe visoke zbornice, storjene v zadnjem zasedanji glede zgradbe zavoda za gluhoneme in slepe otroke na Kranjskem. Znano je visokemu zboru, da se je spodtikalo večidel nad ogromnimi troški, katere bi prizadejala zgradba tacega zavoda po načrtu, ki ga je sestavil deželni inženir gospod Hrasky. Zato se je bilo deželnemu odboru naročilo, da ukaže premeniti dotični načrt tako, da se bode izhajalo z manjšimi troški, ker bi sicer stavbni troški požrli toliko glavnice, da bi zelo malo preostajalo za vsakoletno režijo in bi moral deželni zaklad vsako leto dosti dodajati k vzdrževanju dotičnega zavoda. V prvi vrsti se je hotelo naročiti nekemu arhitektu, da napravi nove načrte, ali med tem časom je pre naredil g. Hrasky sam svoj projekt in znižal troške tako, da bi po novem načrtu stalo glavno poslopje 120.000 gld. namesto 170.000 gld. in potem bi ostajala le še zgradba družega gospodarskega poslopja s troškom 8000 gld. in naprava ograje tudi s troškom 8000 gld., kakor je bilo proračunjeno.

Vsa zgradba bi torej stala okroglo 136.000 gld. in ako pristajemo še troške za notranjo opravo, vidimo, da bi bilo treba porabiti 150.000 gld. od glavnice, katero ima dežela za zavod za gluhoneme in slepe otroke na razpolaganje in ki znaša okroglo 488.000 gld.

Da bi bil deželni odbor še varnejše postopal, izročil je novi načrt gosp. deželnega inženirja Hraskega državnemu stavbenemu uradu, ki ga je pregledal in mu tudi pritrdil ter se izrekel, da je proračunjeni znesek res tak, da bode lahko z njim izhajati in se ni bati, da bi se ta znesek morebiti pri zgradbi zopet prekoračil. Ali državni stavbni urad imel je neke pomisleke, zlasti zastran prostora, ter sodi, da bi bilo boljše prestaviti zgradbo kam drugam in ne na sedaj odločeni prostor med državnim kolodvorom za sv. Kristofom pri Bežigradu. Deželni odbor prav dobro sodi, da ima kraj za železnico res nekatere napake, da ima pa v drugem oziru zopet toliko prednosti, kakor bi jih ne našli pri nobenem drugem prostoru.

Spodtikal se je državni stavbni urad tudi nad tem, da se parni kotli nahajajo pod telovadnico, in da ni zakristije pri domači kapeli, ali take domače kapele navadno nimajo zakristij in jih tudi ne potrebujejo, kakor vidite celo pri stari, dovolj znani kapeli na Ljubljanskem Gradu, kjer je za oltarjem prostor, da se tam spravlja obleka in se duhovnik oblači, predno stopi pred oltar. Kar drugod velja, naj velja tudi pri tej domači kapeli in ni noben pogršek. Bati pa se je, da bi se morebiti troški, ki so, kakor sem rekel, na 136.000 gld. proračunjeni, venderle prekoračili, zato bo treba deželnemu odboru velike pre-

vidnosti, da se ne bo pozneje pripetilo kaj tacega, kakor pri deželni bolnici, kjer moramo leto za letom dovoljevati novih kreditov.

Že lani se je bila v visokem deželnem zboru sprožila misel, da naj bi se v ta namen ogledal tudi Cekinov grad — Leopoldsdruhe — ki je lastnina Koslerjevih bratov in morebiti pridobil za zavod za gluhoneme in slepe otroke, ako bi bil primeren za te namene. Res je sedaj Cekinov grad na prodaj in dežela ima priliko pridobiti si ga; predno pa to stori, mora dati ogledati ga, da se prepriča, ali bi se dal tam z neprevisokimi troški urediti zavod za gluhoneme in slepe otroke, in bi bilo mogoče s pridobitvijo tega grada imeti manj troškov, kakor z zidanjem čisto novega poslopja na prej omenjenem prostoru. Prostor okoli Cekinovega grada je lep, lega prijetna in zdrava, in zraven je veliko zemljišča, katero bi se morebiti dalo dobro prodati; gozd za gradom bi se prilegal mestu ljubljanskemu, kateremu mora biti na tem ležeče, da nadaljuje gozdna pota in sprehajališča iz tivolskega parka po sosednem gozdu, ki je sedaj lastnina Koslerjevih bratov.

Pri dotični razpravi se je bila v finančnem odseku sprožila tudi misel, ali bi ne bilo mogoče pridobiti Zatiškega gradu ali nekdanjega samostana za nameravani zavod, ker bi ga država, kateri je le v zadrego, ker jej provzročuje nepotrebnih troškov, gotovo rada prodala za jako nizko ceno; ali prej bi bilo treba ogledati ta grad, če bi ne bil pripraven za gluhonemnico. Prostora je tam sicer zadosti, ali zoper to misel je ugovarjal takoj gospod vladni zastopnik, češ, da to nikakor ne gre, ker bi se sredstva in ustanove, ki so namenjene za gluhonemnico, ne mogla rabiti za zavod, ki bi bil zunaj Ljubljane; zlasti bi to ne bilo mogoče z Wolfvim ustanovnim zakladom, ker ustanovno pismo naravnost pravi, da je določen za gluhonemnico, ki se ima morda napraviti v Ljubljani. Zato se je misel, da naj bi se Zatiški grad od deželnega stavbenega urada ogledal, v finančnem odseku zopet opustila.

Na drugi strani bilo je pa skleneno, da ima deželni odbor ogledati Cekinov grad in poročati v prihodnjem zasedanji, oziroma predložiti načrt za prezidanje in dozidanje njegovo.

V svojem daljнем poročilu deželni odbor pretresa tudi pravila za novi zavod. Finančni odsek se je že lani baval s temi pravili, pa le akademično, ter ni storil nobenih sklepov in jih ni priporočal visoki zbornici v sprejem. Deželni odbor poroča, kaj vlada gledé pravil vse zahteva za ta zavod. Ker pa finančni odsek teh pravil tudi letos še ni nadrobno pretresal in vprašanje gledé zgradbe gluhonemnice še ni tako rešeno, da bi bila rešitev pravil pereča, mislim, da tudi meni ni treba obsirno poročati o njih; dveh reči pa moram venderle omenjati, ker se mi ne zdite priporočljivi za visoki deželni zbor.

Prvič hoče imeti vlada prvo besedo in glavno vodstvo pri tem zavodu, češ, da bi to ne bil deželni zavod, ampak napravljen iz raznih ustanov in bi bil le nekoliko deželen v tem pomenu, da bi dežela imela pokrivali eventuelni primanjkljaj. Jaz pa mislim, da dežela, če mora skrbeti za pokritje primanjkljajev,

tudi glavnega nadzorstva ne more dati iz rok; sicer bi se lahko potrosilo vsako leto veliko več, kakor bi bilo treba, in naposled bi se uprava obračala do deželnega zbora, da naj plača primanjkljaj. Po tej točki bi bile torej deželnemu odboru popolnoma vezane roke.

Druga točka, ki se mi tudi ne zdi primerna in katere omenjam samo zato, da se bodeta deželni odbor in vlada pri končni definitivni uredbi teh pravil na to ozirala, je točka, kjer se določuje, da gluho-nemnica gluhonemim nadomestuje prav za prav ljudsko solo, in da mora zato pristopna biti ne samo domačim, na Kranjsko pristojnim otrokom, ampak sploh vsem gluhonemim in slepim otrokom, katerih stariši bivajo na Kranjskem, kakor je navadna ljudska šola pristopna vsem tujim otrokom. Ali to pravilo sega pre-daleč, ker taki zavodi nikjer niso napravljeni za vse, ampak le za domače otroke, v kolikor se preskrbujejo z vsemi potrebnimi rečmi, ker morajo taki zavodi biti internati. Utegnilo bi se sicer zgoditi, da pride kak revež, čigar gluhonemi ali slepi otroci potrebujejo šolskega pouka, iz kake druge dežele na Kranjsko in ker se je naveličal na Kranjskem, imel bi pravico zahtevati, da se njegovi otroci sprejmejo in vzgojujejo v našem zavodu. Zdi se mi torej, da bode treba gledé te zadeve natančno določiti, da je zavod pristopen samo za domače, na Kranjsko pristojne otroke; drugi otroci pa bi se sicer tudi smeli sprejemati v zavod, toda le proti plačilu in v toliki meri, kolikor bi to pripuščali prostori, da bi se domačim otrokom ne kratile pravice.

Dalje pripoveduje deželni odbor v prilogi 46., kaj se je storilo gledé prepisa dotičnega prostora, gledé učnih pripomočkov in učnih načrtov in kaj se je zgodilo gledé oddaje gluhonemih deklic v zavod šolskih sester v Šmihelu pri Novem Mestu, in kaj je z Holz-apfelnovo ustanovo. Mislim, da mi ni treba vsega tega na dolgo in široko razkladati, ker vsak častiti gospod tovariš najde vsa potrebna pojasnila v prilogi 46., v kateri se nahaja dotično poročilo dežel-nega odbora.

V finančnem odseku se je pa sprožila tudi še neka druga misel, ali bi namreč ne kazalo deželnemu odboru naročiti, da naj se obrne do vlade z vprašanjem, ali bi ne hotela morebiti ona sama iz sredstev dotičnih ustanov sozidati in vzdrževati zavod za gluhoneme in slepe otroke, ne da bi dežela kaj prispevala, bodi si k zgradbi ali k vsakoletni režiji. Vlada nima družega denarja na razpolaganje in bi z zneskom, ki ga ima od ustanov, ne mogla zidati tacega zavoda, da bi zadostoval za vse gluhoneme in slepe otroke na Kranjskem. Kakor se je poudarjalo od strani gos-poda vladnega zastopnika, bi vlada, katera ima za gluhoneme otroke na razpolaganje okolu 400.000 gld., zamogla sezidati gluho-nemnico za kakih 50 otrok, nikakor pa bi ne mogla zidati zavoda za slepe otroke, ker je vseh dotičnih ustanovnih denarjev komaj za 100.000 gld. Nikakor bi nam torej ne kazalo pritrditi misli, da naj se sezida tako majhen zavod zgolj le za gluhoneme otroke, ker bi morala za slepe otroke potem dežela sama skrbeti in bi si na ta način svojih stroškov ne zmanjšala. Škode pa ni nobene, ako se vlada vpraša, ali bi ona zidala tak zavod in pod kakimi pogoji.

Da finančni odsek končno pride do gotovega sklepa, priznavalo se je, da bi bil prenovljeni načrt deželnega inženirja Hraskega pripraven za zgradbo gluhonemice na Kranjskem. Ako se torej deželni odbor prepriča, da Cekinov grad ne bi bil pripraven, ali da bi morebiti prezidava in dozidava povzročila več stroškov, kakor zgradba novega zavoda, potem naj se poprime predelanega načrta deželnega inženirja Hraskega in naj skrbi, da se nova gluho-nemica zida po tem načrtu.

Za slučaj pa, da bi bil Cekinov grad pripraven za deželno gluho-nemico, povdarjalo se je gledé mesta ljubljanskega, da naj deželni odbor stopi z njim v dogovor ter od njega izvé, ali bi bilo pripravljeno, proti primerni ceni prevzeti en del posestva, ako de-žela kupi Cekinov grad, oziroma ga od sedanjih last-nikov kupiti skupno z deželo.

Predlogi, katere priporoča finančni odsek visokemu zboru v sprejem, se torej glasé:

Slavni deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča:

1.) da naj dà po deželnem stavbenem uradu pregledati Cekinov grad (Leopoldsdruhe) ter se prepriča, ali bi se dal predelati kot zavod za gluhoneme in slepe otroke;

2.) da v slučaju pripravnosti njegove poizvé od lastnikov, za koliko bi ga hoteli v ta namen prodati deželi. Ob enem naj se dogovori z mestnim zastopom ljubljanskim, ali bi ga dežela in mesto ljubljansko ne kupila skupaj?

3.) da naj dà v slučaju pripravnosti njegove po deželnem stavbenem uradu pripraviti načrt in proračun za eventualno priredbo, oziroma prezidanje in dozidanje njegovo v zavod za gluhoneme in slepe otroke, ter da o vsem poroča deželnemu zboru v prihodnjem za-sedanji, oziroma stavi potrebne predloge;

4.) ako bi s Cekinovim gradom nič ne bilo, naj se zavod za gluhoneme in slepe otroke gradi po drugem spremenjenem načrtu deželnega inženirja Hraskega, toda s tem pogojem, da stavbeni troški ne presegajo proračunjenega zneska 120.000 gld., oziroma 136.000 gld.;

5.) razen tega se pa deželnemu odboru tudi še naroča, da naj vpraša vlado, ali bi bila morda ona pripravljena ustanoviti, sozidati in vzdrževati zavod za gluhoneme in slepe otroke, toda brez vsakaterih deželnih prispevkov.»

Priporočam te predloge visoki zbornici v sprejem.

Deželni glavar:

Predno otvorim debato, imam čast predstaviti visoki zbornici referenta o ustanovnih zadevah gos-poda vladnega svetnika marquiza Gozani-ja.

Otvorjam splošno razpravo.

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Jaz slučajno nisem bil navzoč pri posvetovanji finančnega odseka o vprašanji, o ka-terem se je ravnokar poročalo. Zaradi tega moram

reči, da sem iznenaden, da je letos še treba staviti predlog, da naj deželni odbor poizveduje in povprašuje gledé nakupa Cekinovega gradu.

Spominjam se, da se je lani v finančnem odseku na inicijativo častitega g. poslanca Luckmanna deželnemu odboru dalo napotilo, naj vrši povpraševanje in poizvedovanje gledé Cekinovega gradu. Ker je bil gospod referent deželnega odbora v dotični seji finančnega odseka navzoč, menil sem, da se bode to povprašanje res vršilo in da bodo uspehi tega povpraševanja in poizvedovanja morebiti že letos finančnemu odseku na razpolaganje. To se žal ni zgodilo, in zaradi tega moram seveda z veseljem pozdraviti danes v visoki zbornici stavljeni predlog, naj se dà deželnemu odboru striktno naročilo, da zvrši to poizvedovanje. Seveda bi bilo boljše, ako bi se bil že letos deželni odbor oziral tudi na naročila, katera so se mu dala v finančnem odseku samem, ker bi bilo s tem mnogo razprav v tej visoki zbornici prihranjenih; ako pa je deželni odbor to zamudil, pa je naravno, da se mora v visoki zbornici staviti tak predlog, s katerim se da deželnemu odboru naročilo, da stvar izpelje. Kar se tiče stvari same, priporočam jo deželnemu odboru v resen študij.

Posestvo Cekinov grad tako ugodno leži, da bi bil morebiti nakup tega posestva veliko ugodnejši za deželo, kakor če bi zidala novo poslopje za gluhoneme in slepe otroke. Jaz nisem tega mnenja, katero se nekako čuje iz predloga častitega gospoda poročevalca finančnega odseka, da bi Cekinov grad ne bil pripraven za tak zavod. Poznam ga dobro, ogledal sem si ga parkrat in vem, da bi bili nekateri notranji prostori prav ugodni za večji zavod. V kolikor bi pa ne zadostovali, zida se še lahko kako novo poslopje, kar bi oboje po mojem mnenji, ako se napravi kombinacijo, da odkupi del posestva mesto Ljubljansko, veliko manj stalo kakor čisto novo poslopje na sedaj določenem mestu, katero bi poleg tega glede drugih okoliščin gotovo tako ne ugovarjal vsem zahtevam, kakor Cekinov grad.

Treba pred vsem naglašati, da mora biti pri posestvu takega zavoda za gluhoneme in slepe otroke, kakor je tudi že projektirano, veliko vrta. Na prostoru, kjer naj se zida naša gluhonemica, je težko pričakovati dobrega in lepega vrta, ker je zemlja peščena in bi bilo potrebno, da bi se dovažalo silno veliko dobre zemlje, predno bi se mogel napraviti vrt, kateri bi v kratkem času imel kaj sence. Pri Cekinovem gradu pa imate že dosti lepe sence in poleg tega je zemlja pripravnejša za obdelovanje, na primer: za vrtnarstvo, kakor bi bila tam pri Bezigradu.

Omeniti je treba, da ima mesto Ljubljansko gotovo velik interes na tem, da posestvo Cekinov grad ne pride morebiti v privatne roke, ker bi se v tem slučaju utegnilo zgoditi, da bi se lepa sprehajališča v gozdu za Cekinovem gradom zaprla mestnemu občinstvu. Po mojem mnenji je torej dolžnost mesta Ljubljanskega, da olajša deželi kolikor mogoče nakup tega posestva, menim pa tudi, da mesto gotovo ne bo slepo in gluho nasproti tej potrebi. Prepričan

sem, da se bo glede nakupa tega posestva z nekoliko dobre volje z jedne in druge strani dal napraviti jako ugoden arrangement za deželo in mesto Ljubljansko in zaradi tega najtopleje priporočam, naj se deželni odbor z vso resnobo bavi z vprašanjem nakupa tega posestva, ker bi bila taka transakcija gotovo koristnejša za deželne finance, kakor sezidava čisto novega poslopja.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Die Herren werden sich noch erinnern, daß die Verhandlungen über diese wichtige Angelegenheit in der vorjährigen Session zu Beschlüssen geführt haben, welche wesentlich dahin giengen, daß der Landesausschuß beauftragt wurde, die Pläne, die im vorigen Jahre dem hohen Hause vorgelegt worden sind, umarbeiten zu lassen und hien einen sowohl in finanzieller, administrativer wie pädagogischer Hinsicht entsprechenden Plan im heurigen Jahre vorzulegen. Es sind hiebei auch noch andere, minder wichtige Beschlüsse gefaßt worden, das aber war der Kern der dem Landesausschuße gestellten Aufgabe. Der Landesausschuß ist dieser Aufgabe in vollstem Maße nachgekommen und ist von dem Herrn Berichterstatter des Finanzausschusses auch zugestanden worden, daß der Plan, welcher nunmehr vorgelegt worden ist, den Verhältnissen vollkommen entspricht. Dann ist während der kurzen Debatte, die sich im vorigen Jahre über diesen Gegenstand hier abgespielt hat, von einem der Herren Redner nur so en passant die Anregung gegeben worden, es möge in Erwägung gezogen werden, ob es vielleicht nicht angezeigt wäre, ein in der Nähe der Stadt Laibach gelegenes Gut für die Herstellung dieser Anstalt in Aussicht zu nehmen. Ich brauche nicht erst ausdrücklich zu constatiren, daß es sich hiebei nicht um einen Auftrag an den Landesausschuß, sondern nur um eine Anregung gehandelt hat, auf die nicht weiter reagirt und worüber auch kein Beschluß gefaßt wurde, weshalb der Landesausschuß diese Anregung nicht weiter verfolgt hat, weil sie eben nur eine solche war und weil er zu der Ueberzeugung, die ich für meine Person heute noch hege, gekommen ist, daß, wenn diese Anregung sich überhaupt verwirklichen ließe, dies nicht der richtige Weg wäre, um zu einem guten und praktischen Taubstumm- und Blindeninstitute zu gelangen. Dessenungeachtet habe ich als Referent über diesen Gegenstand die Gelegenheit wahrgenommen, mit dem Besitzer des betreffenden Gutes Rücksprache zu pflegen. Damals aber lauteten die Auskünfte ganz anders, und der Preis, der genannt worden ist, war ein solcher, daß es auf keinen Fall einladend erschien, in eingehende Verhandlungen einzutreten. So ist es gekommen, daß in dieser Richtung keine besonderen Anträge von Seite des Landesausschusses gemacht, im übrigen aber die im vorigen Jahre ihm gegebenen Aufträge vollkommen erfüllt worden sind. Gestern hat sich die Scenerie im Finanzausschuße ganz neu gestaltet: allen Beschlüssen des vorigen Jahres, allen Aufträgen ist kein Interesse entgegengebracht worden, sondern es hat sich plötzlich die ganze Aufmerksamkeit dem Ankaufe von Leopoldsrunde, welche Angelegenheit, wie gesagt,

im vorigen Jahre nur vorübergehend gestreift worden ist, zugewendet. Gestern ist auch ein anderer Gesichtspunkt, von welchem im vorigen Jahre nicht die Rede war, betont worden, der nämlich, daß es sich empfehlen würde, im Vereine mit der Stadtvertretung vorzugehen und daß man auf diese Weise in die Lage versetzt werde, durch die Mitwirkung der Stadtvertretung billiger zu diesem Besitze zu kommen, als wenn das Land allein den Erwerb desselben anstreben würde. Wenn man im vorigen Jahre in dieser Weise dem Landesausschusse einen Auftrag erteilt hätte, so wären gewiß in dieser Richtung Erhebungen gepflogen worden, ich constatiere aber nochmals, daß dies nur nebenbei im Laufe der Debatte erwähnt worden ist, ohne daß jemand darauf reagiert hätte. Ich kann diesbezüglich nur sagen: Meine Herren, es steht Ansicht gegen Ansicht; es werden jetzt nähere Erhebungen gepflogen werden; aber so sehr die Errichtung der Taubstumm- und Blindenanstalt in Leopoldsrube den Wünschen der Stadt Laibach entsprechen mag, so könnte ich doch nach allem dem, was wir gestern während der fast siebenstündigen Verhandlung im Finanzausschusse gehört haben, diesem Projecte noch immer nicht zustimmen. Sei dem, wie immer; nun sind die Aufträge da, es wird alles auf das gründlichste erhoben werden und dann werden wir im nächsten Jahre sehen, wer in dieser Angelegenheit die richtigere Meinung vertreten hat.

Ich muß von meinem Standpunkte aus bedauern, daß durch diese Zwischenfrage die Angelegenheit, die schon seit zwanzig Jahren im Gange sich befindet, mit welcher der Landesausschuß und der hohe Landtag schon seit fünf Jahren sich alljährlich beschäftigen, über welche schon soviel berichtet und die gründlichsten Erhebungen gepflogen worden sind, neuerdings auf ein Jahr hinausgeschoben wird.

Nachdem ich schon beim Worte bin, möchte ich mich noch über den letzten Punkt des Antrages aussprechen, welcher dahin geht, daß der Landesausschuß auch mit der hohen Regierung bezüglich der Frage Verhandlungen pflegen soll, ob sie nicht geneigt wäre mit den Mitteln der verschiedenen Fonde die Anstalt für die Taubstumm- und Blinden und ohne Inanspruchnahme der Mittel des Landes zu creiren. Ich halte diesen Antrag für vollständig gestandslos. Wenn sie über die Richtungen und Widmungen Studien machen, so werden Sie finden, daß die Regierung höchstens ein Taubstumm-Institut in beschränktem Ausmaße herstellen könnte, während von dem Blinden-Institute dabei keine Rede ist. Wenn dieser Antrag eine praktische Bedeutung erlangen könnte, so würde er darauf hinauslaufen, daß die Regierung allenfalls sagt: Wenn das Land einen Beitrag leistet, dann könnte ich ein Taubstumm- und Blindeninstitut errichten.

Von meinem Standpunkte aus kann ich, wie ich bisher dieser Frage näher getreten bin, nur für den vierten Antrag, wie der Herr Berichterstatter ihn gestellt hat, stimmen, daß man nämlich auf Grundlage des von allen Seiten als gut anerkannten Planes zum Baue schreite. Wegen der Platzfrage schien es schon im vorigen Jahre nicht angezeigt, besondere Erhebungen zu pflegen, weil der Platz, der für diesen Zweck bestimmt war, schon seit Jahren als vollkommen gut anerkannt ist und darüber auch seither kein Zweifel auftauchte, daß die Anstalt auf diesem Platze gebaut werden soll. Auch in dieser Beziehung ist es nun plötzlich zu Zweifeln gekommen und wird gefunden, daß

der Platz kein guter sei, während er nach meiner Meinung nach wie vor nur ganz geringfügige Nachtheile, wohl aber überwiegende Vortheile aufweist.

Deželni glavar:

Gospod vladni svetovalec markiz Gozani ima besedo.

R. k. Regierungsrath Marquis Gozani:

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer erwähnte, daß die Verhandlungen betreffend die Errichtung des Taubstumm- und Blindeninstitutes schon seit 20 Jahren anhängig sind. Während dieser 20 Jahre hat die Regierung consequent den Standpunkt eingenommen, daß es nicht nur wünschenswert, sondern auch sehr dringlich wäre, zur Errichtung der Anstalt zu schreiten. Die Erfahrung lehrte nämlich, daß die Erträge der Taubstumm- und Blindenstiftungen nicht mehr zureichen, um die Ansprüche, die von Seite der Eltern und Angehörigen nicht vollkommener Kinder gestellt werden, zu befriedigen. Man ist alljährlich in Verlegenheit gewesen, man mußte berücksichtigungswürdige Ansuchen um Unterstützungen aus den Erträgen der Stiftungen zurückweisen, weil nur einzelne von diesen Stiftungen erziehlischen Zwecken gewidmet sind, während insbesondere die Holzapfel'sche Stiftung ausschließlich nur zur Errichtung einer Anstalt bestimmt ist. Nun fragt es sich, wie die Realisirung beschleunigt werden soll, nicht nur darum handelt es sich, ob sich nicht vielleicht an die Stelle des Guten etwas Besseres setzen ließe, sondern wie zu einer raschen Ausführung geschritten werden soll. In dieser Beziehung erscheint es vom Standpunkte der Regierung vor allem nothwendig, daß die hohe Landesvertretung mit der Regierung darüber einig wird, unter welchen Bedingungen die Stiftungen zum Zwecke der Errichtung dieser Taubstumm- und Blindenanstalt verfügbar sind. In dieser Beziehung wäre es nach Ansicht der Regierung geboten gewesen, sich über die Satzungen zu einigen. Es liegt nun ein Entwurf der Satzungen vor, und zwar, wenn ich nicht irre, der vierte Entwurf. Die Verathung dieses Entwurfes wäre nach Ansicht der Regierung die Hauptsache gewesen, um beurtheilen zu können, ob eine Vereinbarung zwischen der Stiftungsbehörde und der hohen Landesvertretung in der Weise zustande kommen kann, daß eben die Taubstumm- und Blindenanstalt als eine vom Lande subventionirte Stiftungsanstalt errichtet wird. Dies ist nun nach den Anträgen des Herrn Berichterstatters Canonicus Klun wieder nicht in Aussicht genommen, sondern es werden andere Fragen in Erwägung gezogen, nämlich die Frage wegen der Wahl eines anderen Bauplatzes durch den Ankauf von Leopoldsrube und die Anfrage an die Regierung, ob und unter welchen Bedingungen dieselbe geneigt wäre, ohne Inanspruchnahme von Landesmitteln eine Anstalt, und zwar, wenn ich richtig verstanden habe, eine combinirte Anstalt zu errichten. Was den Ankauf von Leopoldsrube betrifft, so mag es richtig sein, daß es wünschenswert sei, diesen Besitz zu erwerben, einerseits um der Stadt Laibach einen Theil dieses Besitzes abzutreten, andererseits aber, um für eine künftig zu errichtende Anstalt einen Bauplatz zu finden. Denn der Anschaffung kann ich mich nicht accommodiren, daß das Schloßgebäude, das ich auch kenne, sich

zur Unterbringung einer, wenn auch in einem ungleich kleineren Maßstabe, als es hier nothwendig ist, auszuführenden Anstalt eignen würde. Es müßte also, ich möchte sagen, ein Neubau aufgeführt werden, und dieser Neubau wird nicht weniger als 134.000 fl. kosten und der Kaufpreis für Leopoldsrube wird sozusagen nur eine Vorauslage für den Bauplatz sein. Wie gesagt, aber dies scheint mir nicht das Wichtigste zu sein; wichtiger ist die Anregung, die in der Richtung gegeben wird, es sei an die Regierung die Anfrage zu stellen, ob sie nicht geneigt wäre, aus den Stiftungscapitalien allein eine Anstalt zu errichten. Ich bin nun ermächtigt, im Namen der Regierung die Erklärung abzugeben, daß die Regierung dieser Anregung sympathisch gegenübersteht, daß sie jedoch diese Anregung selbstverständlich nur dahin verstehen kann, daß das Land nicht die Absicht habe, die Anstalt zu errichten und es der Stiftungsbehörde anheimstelle, nach Maßgabe der vorhandenen Mittel an die Realisirung zu schreiten. Ob es nun möglich sein wird, eine combinirte Anstalt aus den gegebenen Mitteln herzustellen, wird Sache der Erwägung sein, wie auch die Frage erwogen wird werden müssen, ob es möglich sein wird, eine Anstalt für alle taubstummen und blinden Kinder zu errichten. Es wurde gesagt, die Regierung sei in Bezug auf die Stiftungsmittel beschränkt. Das ist nicht richtig, denn es ist doch anzunehmen, daß, wenn eine so eminent humanitäre Anstalt errichtet wird, der Regierung oder dem betreffenden Organe, welches an die Ausführung der Anstalt schreitet, im Verlaufe der Zeit auch von anderen Seiten Widmungen zufließen werden. Es wurde ferner gesagt: Es werde an die Landesvertretung mit dem Ersuchen herangetreten werden, dieselbe möge auch einen Beitrag diesem Zwecke widmen. Das ist richtig, und ich halte es auch für möglich und berechtigt, daß von Seite des Landes die allenfalls zu errichtende Stiftungsanstalt, wenn auch nur mit einem geringeren Betrage, subventionirt werden wird. Was die Bemerkungen des Herrn Berichterstatters über die Satzungen betrifft, so möchte ich darauf erwidern, daß die Anstalt als eine Landesanstalt wohl nicht gedacht werden kann, wenigstens nicht in dem Sinne, daß die Anstalt in administrativer Beziehung dem Lande allein unterstehe, weil ja, wie der § 2 der Satzungen sagt, die Stiftungscapitalien herangezogen werden sollen; die Anstalt wird also immer eine Stiftungsanstalt sein. Die zweite Bemerkung betrifft die Zuständigkeit. Der Herr Berichterstatter sagte, daß die Anstalt nur für nach Krain Zuständige einzurichten sei. Das geht nicht an, denn die Gesetzgebung und die Unterrichtsverwaltung stehen auf dem Standpunkte, daß in Bezug auf den Unterricht für nicht vollsinnige Kinder ebenso vorgeforgt werden muß, wie für vollsinnige. Es gieng also nicht an, die Anstalt ausschließlich nur für nach Krain zuständige Kinder zu errichten, sondern es müßten alle Kinder der Bewohner von Krain Aufnahme finden, beziehungsweise es müßten nach Maßgabe der Stiftungen und der verfügbaren Plätze sämtliche in Krain ansässige Familien Anspruch auf den Zutritt ihrer nicht vollsinnigen Kinder in die Anstalt haben. Ich möchte nur wiederholen, daß die Anregung wegen Ankaufes von Leopoldsrube vielleicht denn doch nicht das Entscheidende an der Sache ist, sondern daß es sehr wünschenswert wäre, wenn die hohe Landesvertretung definitiv zur Frage der Errichtung der Anstalt

Stellung nehmen wollte. Falls nun der jetzt in Aussicht genommene Bauplatz nicht als geeignet sich erweisen sollte, was ich zugebe, so wäre der Landesauschuß zu beauftragen, einen andern geeigneten Bauplatz anzukaufen, und es könnte hierbei vielleicht auch auf Leopoldsrube Rücksicht genommen werden. In der Durchführung aber werden sich beim Ankauf von Leopoldsrube große Schwierigkeiten ergeben, denn es handelt sich voraussichtlich nicht um die Erwerbung des ganzen Besitzes für die zu errichtende Anstalt, sondern um den Abverkauf von Gründen, es müßten also Stiftungscapitalien interimistisch investirt werden, und dann zu gelegener Zeit — die verwendeten bedeutenden Mittel refundirt werden. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Landesfond!») Ein Ankauf aus Landesmitteln würde die Stiftung in keiner Weise tangiren, und es wäre gewiß nur willkommen, wenn der Ankauf geschehen und das Land einen geeigneten Platz dem zukünftigen Taubstummen- und Blindeninstitute zur Verfügung stellen würde.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Povše.

Poslanec Povše.

Visoka zbornica! Jaz ne bi se bil oglasil k besedi, ako ne bi bil slisal poslednjega častitega gospoda predgovornika. Za me je bilo pri celem tem vprašanji vedno merodajno, kako naj se v takem zavodu nesrečni gluhonemi otroci vzgajujejo in izomikajo. V tem oziru sem imel priliko videti na Goriskem, kako se tam postopa na deželnem zavodu.

Dotični ravnatelj imel je vodilno misel, da se imajo ti nesrečni otroci osobito izuriti v onem poklicu, za katerega so najbolj sposobni, v vrtnarstvu namreč in v kmetijstvu sploh. Gospoda moja! za kak poklic pa naj se izurijo ti nesrečni gluhonemi otroci? Vsaj so z malimi izjemami otroci revnih staršev. Za pisarje, črkostavce ali za druge take panoge je že toliko ljudi, da se tem revežem ne bi posrečilo najti primernih mest, da bi si mogli služiti svoj kruh. Nasprotno pa so ravno za vrtnarstvo, poljedelstvo in sadjarstvo prav usposobljeni, ker pri izvrševanju tega posla ne potrebujejo daru govorjenja in ker ravno v naši deželi drugih ljudi manjka za te panoge, ker, kakor znano, vse beži iz domačije, da si drugod išče svoj kruh in zaslužek. Da se pa nesrečni ti otroci izurijo v teh strokah, potrebno je, da se na dotičnem zavodu ne izvezbajo samo teoretično, ampak tudi praktično. Nisem dosedaj vedel, da je posestvo Cekinov grad na prodaj in da je eventualno na razpolago za naše namene. Ali če je to tako, sem jaz vsikdar pripravljen glasovati za tak projekt. Častiti gospod predgovornik, zastopnik mesta Ljubljanskega, je omenil, da je dosedaj za zgradbo gluhonemice odmerjeni prostor za vrtnarstvo in sadjarstvo manj ugoden. Gotovo je to, svet je peščen, komaj dober čevljev globoko nahajate sposobno zemljo, potem pa imate gruč ali suto in tak svet osobito za sadjarstvo ni sposoben. Tako lepe in plodne zemlje pa ne najdete nikjer na Ljubljanskem polju, kakor na posestvu Cekinovega

gradu, kjer imate deloma že lepih sadonosnih vrtov, ki bi se pa dali še v nekoliki množini razširiti, tako da bi otroci imeli dovolj prilike, izuriti se popolnoma v sadjarstvu. Tako bi ti nesrečneži zadobili strokovno izobražbo za sadjerejce in vrtnarje, kar bi jim omogočilo, da bi dobili po graščinah in drugih posestvih primernega zasluzka.

Nadalje nahajamo na tem posestvu tudi že gospodarska poslopja. Odkritosrčno moram reči, da si jih že veliko let nisem ogledal, pač pa sem jih videl, ko sem bil še tukaj v šolah, in hlevi so bili uzorno zidani. Otroci bodo imeli torej zadosti prilike, izuriti se v živinoreji, v poljedelstvu, sadjarstvu in vrtnarstvu, evetljicnak imate tam tudi. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Če bodete tako govorili, potem bodo pa Koslerji en milijon zahtevali.« — Veselost. — Heiterkeit.) Prosim, jaz omenjam vsa sredstva, v katerih bi se dal pouk praktično urediti. Ravno finančijelni efekt mi daje povod, da se oziram na ta predlog finančnega odseka. Pri posestvu je veliko zemljišč, ki imajo veliko stavbno vrednost, in kdor je imel priliko, slišati kaj o visokosti tistih cen, bo našel, da se bo finančijalno lahko dal zvršiti in razviti ta projekt. Kakor kažejo žalostne skušnje pri drugih podjetjih, moramo se varovati naknadnih plačil in paziti, da ne porabimo vse svote, ki jo imamo na razpolaganje za zgradbo tega zavoda, potem pa bi morala dežela vsako leto donasati več tisočakov. Naše finančijalne razmere tega ne dopuščajo, in zato je umestno, da se projekt natančno pregleda, v koliko je zvršljiv in ako je mogoče ga zvršiti, naj skrbi deželni odbor, da bo tudi vlada pritrdila temu projektu, ker je na posestvu mnogo zidanj, in kar je treba, naj se še dozida. Prepričan sem, da svota, ki se sedaj nasvetuje za zgradbo zavoda za gluhoneme in slepe otroke, ne bo s tem projektom prekoračena in mislim zelo, da smemo gotovo nado gojiti, da nas bo, ako se posreči pridobiti Cekinov grad, zavod še manj stal, in iz tega razloga toplo priporočam, da deželni odbor zvrši dotična poizvedovanja in, ako kaže, projekt realizira.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Als ich im vorigen Jahre die Anregung gab, dieses Project zu studieren, habe ich keineswegs die Absicht gehabt, und beabsichtigte auch gestern im Finanzausschusse in keiner Weise, dem Landesfonde den Anlaß zu geben, eine Speculation zu machen, sondern ich habe nur daran gedacht, daß es für die Stadtgemeinde Laibach wünschenswert wäre, einen Theil dieses Gutes zu erstehen, und desgleichen möchte ich auch jetzt erklären, daß in keinem Falle meiner Ansicht nach der Landesfond in eine Speculation sich einlassen sollte, sondern daß die Verhandlungen in der Weise geführt werden sollen, daß der Landesausschuß mit der Gemeindevertretung von Laibach sich darüber ins Einvernehmen setzt, ob nicht in

Compagnie dieser Kauf zu machen wäre, respective daß das Gut von den beiden Compaciscenten gemeinschaftlich gekauft werde; der Landesausschuß kauft für das Taubstunmen- und Blindeninstitut, was er hiezu braucht, nämlich den Garten, das Schloß- und Wirtschaftsgebäude, und die Stadtgemeinde kauft zugleich die anderen Grundstücke, die meines Erachtens für ihren Besitz und für die Arrondierung des Gutes Thurn wünschenswert wären. Ich habe also nicht auf eine Speculation mit den Fonds des Taubstunmen- und Blindeninstitutes oder mit den Mitteln des Landesfondes hinweisen, sondern nur die Anregung geben wollen, man solle in Verbindung mit der Stadtgemeinde und gemeinschaftlich mit derselben das Geschäft machen, vorausgesetzt, daß das Schloß und das Wirtschaftsgebäude für das Taubstunmen- und Blindeninstitut verwendbar sind. Daß der Garten und die Lage hiefür ausgezeichnet geeignet sind, dies nur habe ich mir gedacht, andererseits aber auch, daß die Stadtgemeinde Laibach auf den Vorschlag eines gemeinsamen Vorgehens eingehen würde. In dieser Richtung empfehle ich die Anträge Ihrer Annahme.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Klun:

Prav veseli me, da se častiti gospodje tovariši toliko zanimajo za novi zavod, in da se je razprava vršila stvarno, mirno in vsestransko.

Gospodu poslancu Hribarju imam le to odgovarjati, da se iz poročila poročevalca finančnega odseka pač ne dà sklepati, kakor da bi finančni odsek že naprej sodil, da Cekinov grad ne bo pripraven za naše namene; ali dotični predlogi gledé preiskav, naprave načrtov in drugi predlogi, ki se zadevajo zgradbo novega poslopja, in katerih sem omenjal v svojem poročilu, morali so se v finančnem odseku sprejeti in zbornici priporočati med raznimi predlogi za slučaj, ako bi se strokovni krogi, ki bodo imeli preiskati to stvar, izrekli, da Cekinov grad ni pripraven za gluhonemico, ali da bi bili dotični troški večji, kakor če bi se delala čisto nova zgradba. V tem slučaju bi se moral namreč opustiti ta projekt. Ob enem pa je bilo treba skrbeti, kaj naj deželni odbor potem stori, da se reč zopet za jedno leto ne zavleče. Samo to je torej v predlogih finančnega odseka preskrbljeno, nikakor pa se ne more iz njih sklepati, kakor da bi bil finančni odsek temu projektu načeloma nasproten. Kakor je že poudarjal častiti gospod poslanec Luckmann, poprijel se je marveč finančni odsek z veseljem te misli, in sicer ne samo z ozirom na gluhonemico samo, ampak tudi z ozirom na mesto Ljubljansko. Veseli me in mislim, tudi vse častite gospode tovariše, da hoče mestni zbor Ljubljanski pripomoči deželi, da za primerno ceno pridobi to posestvo, kar bo morebiti dobro za oba, za mesto in za gluhonemico.

Častiti g. poročevalec deželnega odbora dr. Schaffer je dejal, da se je ta reč lani sicer mimogrede v finanč-

nem odseku omenjala, da pa deželni odbor ni imel naravnost naročila, pregledati Cekinovega gradu. Ako bi bil deželni odbor vsejedno to storil, bi bila stvar letos že lahko končno rešena. Meni se namreč zdi, da se mora deželni odbor, če tudi nima vselej posebnega naročila, venderle nekoliko ozirati tudi na migljaje, ki se mu dajejo v odsekih in zbornici in se po njih ravnati, ker je potem v stanu, deželnemu zastopu v prihodnjem zasedanju nekoliko več poročati o dotični stvari in poslancem pokazati, da ni samo tega storil, kar mu je bilo strogo naročenega, ampak da se je tudi sploh bavil s stvarjo in vse ukrenil, kar je bilo potrebno.

Častiti gospod tovariš dr. Schaffer trdi, da ne bo mogoče v Cekinovem gradu napraviti dobrega zavoda; meni se pa zdi, da je ta bojazen neopravičena. Ako tudi ne bi zadostovali vsi sedanji prostori, mogel se bo pa vender velik del njih porabiti. Zato pa, kar bi se ne moglo spraviti v grad, naredila bi se nova poslopja ali pa sedanjemu poslopju prizidali novi trakti. Na vsak način bi bilo mogoče grad tako adaptirati, da bo dober za zavod. Prostoren je, dvorane so velike in visoke, torej bi se stvar že dala urediti, da bi bilo prav.

Dalje je rekel gospod dr. Schaffer in gospod vladni zastopnik, da se bo vsled tega predloga reč zopet zavlekla. Meni se ne bi zdela posebno velika nesreča, ako počakamo še eno leto; kajti veliko nevarnejše bi bilo, prenageliti se, kakor smo se prenaglili pri deželni bolnici, kakor pa čakati še jedno leto. To vender ni pravo, dekretirati kako stvar, jo vzeti v roke, potem pa tarnati, da si je dežela vsled prenagljenega sklepa naložila preveč vsakoletnih stroškov. Ako počakamo še jedno leto, se bode zaklad zopet za kakih 20.000 gld. ojačil in ti nam bodo za novo zgradbo jako prav prišli. Razen tega imam gospodu vladnemu zastopniku še omenjati, da ni res, kar je trdil, reksi, da je bila vlada vedno na tem stališču, da nas je silila že skorej pričeti to zgradbo. Ravno nasprotno! Opozarjam, kako smo mi morali siliti vlado in se potezati, da naj da ustanove zlasti Holzapfelnovo ustanovo deželnemu zastopu v oskrbovanje, da bo deželi mogoče rešiti vprašanje gledé zgradbe lastnega zavoda; ali pri vladi se mi je kot poročevalcu zmirom odgovarjalo, da je boljše, ako stvar še nekaj časa počaka, ker se množe dotični zakladi in se bo zavod tem lažje napravil, čim pozneje se vzame zgradba v roke.

Deželnega zastopa torej ne zadeva nikakoršna krivda, če se stvar do danes ni rešila.

Dalje se je gospod vladni zastopnik tudi nekoliko spuščal v razgovor gledé pravil. Omenjal sem samo dve točki, s katerima se ne morem strinjati in katerima bode tudi visoki deželni zbor težko pritrdil. Pravico do vsprejema v našo gluhonemnico morejo imeti samo otroci, ki so na Kranjskem pristojni. V nobeni deželi ne vidite, da bi se v take zavode sprejemali vsi otroci, in jaz ne vem, zakaj naj bi bila naša dežela prva, katera bi si nakladala tako breme, da bi sprejemala ob lastnih troških tudi otroke, ki niso pri nas pristojni. Ako bi bil zavod samo učilnica, potem bi bila primera z ljudsko šolo šele prava; da bi pa kranjska dežela morebiti morala lastne otroke zanemarjati in oddajala

ustanove tujim otrokom, kaj tacega vender vlada nikakor ne more zahtevati. Ker se pa gre tukaj za bolne, za nepopolnoma zdrave otroke, opozarjam še na to, da imamo tukaj nekako primeru z bolniki deželani, za katere, če zbolé zunaj naše dežele, in se preskrbljujejo v kaki tuji bolnici, stroškov ne plačuje dotična dežela, kjer prebivajo, ampak dežela Kranjska. Ravno to stališče moramo zavzemati gledé gluhih in slepih otrok na Kranjskem, ker bi sicer imel zavod morebiti veliko unanjih otrok, domači pa bi se morali odpravljati. Mi smo namenili in uravnali zavod za domače gluhoneme otroke, katerih štejeemo za zavod pripravnih kakih 80, slepih pa kakih 20.

Kar se tiče Cekinovega gradu, konstatiram, da nisem včeraj v finančnem odseku jaz sprožil te misli, ampak da se je sprožila od druge strani. Prišla je pa stvar v razgovor, in razlogi, ki so se navajali za nakup tega posestva, so bili tako tehtni, da je moral dotičnemu predlogu pritrditi res vsak član finančnega odseka, kateremu je ležeče, da napravimo dobro, primerno, zdravo in sploh pripravno gluhonemico. Jasne prednosti tega projekta so poudarjali že nekateri gospodje predgovorniki, zato ni treba meni nanje se ozirati. Zastran vrta moram pa priznavati tudi jaz, da je zemlja na prostoru, ki je sedaj odločen za zgradbo gluhonemice, jako slaba in da bi prizadejalo veliko stroškov, ako hočemo, da bi drevesca, katere treba nasaditi, prospevala; kajti morale bi se izkopati velike jame in napolniti z dobro zemljo.

Ravnatoko mi je še nekoliko omenjati gledé zadnjega predloga finančnega odseka, da naj bi se namreč vlada povprašala, ali bi ne prevzela zidanja gluhonemice v lastno skrb in isto tako vzdrževanja tega zavoda brez kakega deželnega prispevka; gospod vladni zastopnik videl je v tem predlogu nekako znamenje, kakor da bi deželni zastop ne hotel sam delati gluhonemice. Toda temu ni tako; on jo hoče graditi in sicer v taki meri, da bo za deželo Kranjsko zadostovalo. Da bi se zidanje zavoda zares izročilo vladi, že zaradi tega ne bo šlo, ker bi dežela potem vsejedno za en del tacihi otrok morala sama skrbeti, ker bi bil po vladnem računu dotični zavod premajhen. Škoduje pa nič ne, ako se povpraša vlada, da dobi deželni odbor oficijelni odgovor, da vemo, pri čem smo in moremo razsojati, ali je mogoče vladi prepustiti rešitev tega vprašanja, ali da naj ga reši deželni odbor sam. Gledé prostorov za novo zgradbo je bilo v finančnem odseku več govorjenja in povdarjalo se je, da naj deželni odbor tudi to vprašanje pretresa, ker je morebiti mogoče, da bi se stavbeni prostor dobil kje drugod, ako bi sedaj določeni prostor nikakor ne bil pripraven in bi vlada ostajala pri svojih ugovorih zoper ta prostor. Morebiti bi se dal pridobiti kak prostor na Poljanah, kjer je že več dobrodelnih zavodov, sirotišče za deklice in sirotišče za dečke; in ker je Vincencijeva družba kupila Grošeljnovo poslopje z zemljiščem vred, bi se mogel morebiti v tistem kraju dobiti prostor tudi za gluhonemico.

S tem, mislim, je reč popolnoma pojasnjena, torej prosim, da bi visoka zbornica pritrdila nasvetom finančnega odseka.

Deželni glavar:

Otvorjam nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita prvi predlog.

Poročevalec Klun:

Prvi predlog se glasi:

Deželnemu odboru se naroča:

«1) da naj dà po deželnem stavbenem uradu pregledati Cekinov grad (Leopoldsdruhe) ter se prepriča, ali bi se dal predelati kot zavod za gluhoneme in slepe otroke.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«2) Da v slučaju pripravnosti njegove poizve od lastnikov, za koliko bi ga hoteli v ta namen prodati deželi. Ob enem naj se dogovori z mestnim zastopom ljubljanskim, ali bi ga dežela in mesto ljubljansko ne kupila skupaj?»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«3.) Da naj dà v slučaju pripravnosti njegove po deželnem stavbenem uradu pripraviti načrt in proračun za eventuelno priredbo, oziroma prezidanje in dozidanje njegovo v zavod za gluhoneme in slepe otroke, ter da o vsem poroča deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju, oziroma stavi potrebne predloge.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«4.) ako bi s Cekinovim gradom nič ne bilo, naj se zavod za gluhoneme in slepe otroke gradi po drugem spremenjenem načrtu deželnega inženirja Hraskega, toda s tem pogojem, da stavbeni troški ne presegajo proračunjenega zneska 120.000 gld., oziroma 136 000 gld.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«5.) Razun tega se pa deželnemu odboru tudi se naroča, da naj vpraša vlado, ali bi bila morda ona pripravljena ustanoviti, sozidati in vzdrževati zavod za gluhoneme in slepe otroke, toda brez vsakaterih deželnih prispevkov.»

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi:

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Meni se zdi, da je zadnji predlog v velikem protislovju s prej sprejetim predlogom. Prej se je sprejel predlog, da naj se po načrtu, ki je bil danes predložen visoki zbornici in o katerem se je finančni odsek posvetoval, zida čisti nov zavod za gluhoneme in slepe otroke, ako ne bi bilo mogoče kupiti Cekinovega gradu, na sedanjem prostoru; sedaj pa pride finančni odsek najedenkrat z daljnim predlogom, naj deželni odbor vpraša vlado, ali ne bi tudi

ona hotela zidati takega zavoda. Potemtakem izrekel bi visoki deželni zbor, ako bi se sprejel še ta predlog, da hoče, naj se sezidata dva taka zavoda in zaradi tega bom jaz glasoval proti temu predlogu. Proti predlogu pa bom glasoval tudi še iz nekega drugega razloga, kateri sem si napravil, ko sem čul izvajanja gospoda poročevalca visoke vlade. On pravi, da je vlada projektu dosti simpatična in da je mogoče, da bo vlada sama zidala gluhonemico. Vender pa je pripomnil, da bi jej ne bilo mogoče storiti tega brez podpore od strani dežele. Če pa pride tako daleč, da bi morala dežela za zgradbo dati podporo, potem pa ne vem, zakaj naj bi dežela sama ne zidala zavoda, kakor se je s prejšnjim sklepom že odločilo, ker bi si na ta način vsekako ohranila večjo ingerenco na zavod, kakor če bi ga sezidala vlada.

Iz teh razlogov bom glasoval proti zadnjemu predlogu finančnega odseka.

Deželni glavar:

Gospod vladni svetovalec markis Gozani ima besedo.

R. k. Regierungsrath Marquis Gozani:

Der Herr Abgeordnete Hribar scheint meine diesbezügliche Erklärung nicht richtig verstanden zu haben. Ich habe nicht gesagt, oder wenigstens hatte ich nicht die Absicht, zu sagen, daß die Regierung auch in dem Falle, wenn die Anstalten aus den Stiftungscapitalien errichtet würden, an die hohe Landesvertretung mit Ansprüchen herantreten würde. Das habe ich nicht gesagt, im Gegentheile meinte ich, es sei ganz natürlich, daß man in diesem Falle, wenn die Mittel nicht zureichen würden, an die hohe Landesvertretung das Ansuchen stellen würde, sie möge einen Subventionsbeitrag geben. Das ist ein großer Unterschied — eine Anstalt auf eigenes Risiko errichten oder einen Beitrag für die Anstalt zur Verfügung stellen, — in diesem letzteren Falle wird man nicht erst recht mit Ansprüchen an die Landesvertretung herantreten, sondern man wird vielleicht gegebenenfalls das Ansuchen stellen, es möge ein Pauschalbetrag ein für allemal zur Errichtung, beziehungsweise Erhaltung dieser Anstalten gegeben werden.

Deželni glavar:

Zeli se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Klun:

Že prej sem omenjal pomen tega predloga. Jaz v njem ne najdem nobenega protislovja, kajti s tem predlogom se deželnemu odboru le naroča, da naj povpraša vlado, kako ona sodi o tem prašanji, samo v ta namen, da bo deželni odbor laglje mogel pravo ukreniti; iz tega pa, kar je izjavil gospod vladni zastopnik tukaj v zboru in prej še v finančnem odseku, smemo pa skorej za gotovo sklepati, da deželni zastop pač ne bo mogel privoliti v napravo takega zavoda,

kakor bi ga vlada napravila z ustanovnimi doneski. Da bodo deželni odboru manj vezane roke, naj povpraša vlado, da dobi oficijelni odgovor in izve, kako stališče ona zavzema nasproti temu vprašanju. Protislovja torej med zadnjim in prejšnjim predlogom finančnega odseka ni nobenega.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, kateri pritrdé petemu predlogu finančnega odseka, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Klun:

Predlagam glasovanje v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim torej gospode, kateri pritrdé ravnokar v drugem branji sprejetim predlogom finančnega odseka, tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so tudi v tretjem branji sprejeti.

Prestopimo k daljni točki dnevnega reda, to je:

c) o vlogi upravnistva Glavarjeve bolnice v Komendi za nakup zemljišča za ondotno bolnico in o § 9., marg. št. 1. letnega poročila;

c) über die Eingabe der Glavar'schen Spitalverwaltung in Commenda inbetreff Ankaufes des Baugrundes für das dortige Spital und über § 9, Marg. Nr. 1 des Rechnungsfahrberichts.

Poročevalec Klun:

Visoki deželni zbor! Vsled neke prošnje Komenske župnije gledé zgradbe bolnišnice iz Glavarjevega zaklada v Komendi poroča deželni odbor v letnem poročilu v marginalni številki 1. § 9., kaj je v tej zadevi storil; v tem poročilu pravi, da je on o tej zadevi poizvedaval in pretresaval vso to reč, toda se prepričal, da bi se potrebovalo za tako bolnišnico, katera bi imela morebiti kakih dvajset postelj, vsega skupaj 36.000 gld. Ker je pa vsega premoženja samo 86.000 gld. bi potem za druge potrebsčine, za vsakoletne troške preostajalo komaj 50.000 gld., ki bi dajali po 5 % samo 2500 gld., na leto. Ako pa računamo, da bi en bolnik stal 60 kr. na dan, potrebovalo bi se za dvajset bolnikov vsako leto 4400 gld. Deželni odbor se torej nikakor ni mogel odločiti, da bi se začela zgradba take bolnice v Komendi, ker se njemu sploh zdi, da ta reč ni tako nujna, in da bi vsled tega tudi Glavarjev zaklad tako oslabil, da bi nikakor ne mogel zadostovati ustanovnikovim namenom.

Med tem časom, ko je deželni odbor sestavljal letno poročilo, prišla je pa nova prošnja od upravnistva Glavarjeve ustanove v Komendi, v kateri tudi upravnistvo priporoča, da naj se nikar ne gradi lastna bolnica, ki bi bila pristopna tudi za druge bolnike, ki nimajo pravice do Glavarjeve ustanove, in katero bi bilo zaradi tega potrebno podpirati tudi iz deželnih sredstev, ampak ono misli, da naj bi se za zdaj kupila le neka koča z majhnim vrtom tik Glavarjevega posestva in na ta način pripravi prostor, kjer bi se zidala hiša za zdravnikovo stanovanje in za stanovanje bolniškega postrežnega osebja, ako se kedaj lasten zdravnik nastavi v Komendi.

Ob enem je upravnistvo tudi za to, da naj se sicer skrbi za domače revne bolnike, ki imajo pravico do Glavarjeve ustanove, vender pa sodi, da bi v ta namen zadostovale tiste tri sobe, ki so sedaj odločene za stanovanje zdravnikovo in v katerih bi bilo prostora za kakih dvanajst ali štirinajst postelj, katerih bi bilo, kakor pravi upravnistvo, za domače bolnike dovolj, ki bi se potem tudi lahko oskrbovali iz dohodkov Glavarjeve ustanove.

Poseben zdravnik se ne zahteva. Iz poročila deželnega odbora je marveč razvidno in gotovo bo temu pritrdila tudi visoka zbornica, da bi sedanji zdravnik, ki hodi po enkrat ali dvakrat na teden obiskavat hirajoče v Komendski bolnici, zadostoval tudi za omenjenih dvanajst do štirinajst revnih domačih bolnikov. Zato naj ostane to vprašanje toliko časa nerešeno, dokler nimamo več zdravnikov na razpolaganje; za 400 gld., ki jih dobiva sedanji zdravnik, tudi ne dobimo nobenega, ki bi se hotel v Komendi nastaniti.

Predlogi, katere priporočam v imenu finančnega odseka visoki zbornici v sprejem in ki se strinjajo tudi s prošnjo upravnistva Glavarjeve ustanove, se glasé:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

a) da iz Glavarjevega zaklada nakupi hišico z vrtom tik Glavarjevega poslopja v Komendi za eventualno zgradbo stanovanja zdravnikovega in bolnišničnih strežnikov;

b) da preiskuje, ali bi se ne dalo sedanje zdravnikovo stanovanje prirediti kot bolnišnica z dvanajst do štirinajst posteljami za revne domače bolnike, ki imajo pravico do Glavarjeve ustanove, v katerem slučaji naj daruje nekaj hišne oprave iz stare deželne bolnice;

c) da o vsem tem, kakor tudi o nastavi lastnega zdravnika poroča deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.

S tem je rešena tudi prva marginalna številka § 9 deželno-odborovega letnega poročila.»

Deželni glavar:

Gospod vladni svetovalec markis Gozani ima besedo.

K. k. Regierungsrath Marquis Gozani:

Es obliegt mir die Bemerkung zu machen, daß der Antrag nicht bestimmt entnehmen läßt, aus welchen Mitteln der Ankauf des Hauses geschehen soll. Nach den Erklärungen des Herrn Berichterstatters unterliegt es jedoch keinem Zweifel, daß der Glavar'sche Stiftungsfond die Mittel zur Verfügung stellen soll, und da wäre es geboten, davon Erwähnung zu thun, daß dieses Stiftungscapital nur im Einvernehmen mit der Stiftungsbehörde verfügbar ist, denn weder der Stiftbrief noch die seinerzeitige Uebergabe des Stiftungsvermögens in die Verwaltung des Landes geben irgendeinen Anlaß zur Annahme, daß der hohen Landesvertretung ein weitergehendes Dispositionsrecht über diese Stiftung zustünde, als bezüglich aller in der Landesverwaltung stehenden Stiftungen. Es dürfte sich somit empfehlen, den Antrag dahin zu ändern, daß gesagt wird: «Im Einvernehmen mit der Regierung.»

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Klun:

Jaz se udajam naukazu, katerega smo slišali iz ust gospoda vladnega zastopnika in priporočam, da naj se sprejme prvi predlog v sledeči obliki:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«a) da dogovorno z vlado iz Glavarjevega zaklada nakupi hišico z vrtom tik Glavarjevega poslopja v Komendi za eventuelno zgradbo stanovanja zdravnikov in bolnišničnih služšnikov.»

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kersnik se je oglašil k besedi.

Poslanec Kersnik:

Visoka zbornica! Ako si kdo ogleda zgodovino te Glavarjeve ustanove, kakor se je vršila zadnjih osem do deset let v tem visokem zboru, se mora nehoté spominjati tiste pravljice o polži, ki je lezel sedem let čez plot, in ki je, ko je zlezal do vrha, padel zopet doli in rekel, da naglica ni prida, ker se mu je zdelo, da je prezkodaj prišel gori. Tako se mi zdi tudi s to Glavarjevo ustanovo, oziroma z vprašanjem, ali je treba iz Glavarjeve ustanove graditi v Komendi pravo bolnico namestu sedanje hiralnice.

Pred kakimi devetimi leti je nek deželni poslanec, tedanji zastopnik mesta Kamniškega, sprožil v tej visoki zbornici misel, da naj se porabi ta ustanova v zgradbo bolnice, ki bi služila za ves Kamniški okraj. Akoravno je to vprašanje našlo dokaj prijateljev v tej zbornici, vzbudilo je vendar grozno razburjenje v prebivalstvu Komenske fare, katero je po pravici trdilo, da je ustanova jedino le Komenčanom namenjena. Vršile so se potem komisije, poizvedavanje in rezultat je bil ta,

da se je vender ravno v tem zboru še enkrat začelo razmotrivati vprašanje, ali se sme pač na to misliti, da se v Komendi ustanovi bolnica za celi okraj, ali pa, da se preloži bolnica iz Komende v Kamnik, kakor je to zahteval prejšnji predlagatelj zastopnik Kamniškega mesta; konec je bil, da je deželni zbor uvidel, da ne gre spreminjati volje ustanovnikov, in zato je pred nekaj leti popolnoma odpadel od te misli, pač pa naročil deželnemu odboru, da še študira to vprašanje. In res deželni odbor to stvar temeljito študira, sedaj že stiri ali pet let (veselost — Šeiterfeit). Vsako leto vidimo iz letnega poročila, da se je baval s tem vprašanjem, enkrat nam poroča, da je imel komisijo, potem zopet, da je preračunal, koliko postelj bode mogoče narediti i. t. d., zgradba bolnice pa se odlaša in odlaša, in vedno le poudarja stališče, da je premalo denarja. Če gleda človek po uzrokih, zakaj ta stvar ne pride naprej, vidi, da tiče uzroki, rekel bi, v tisti birokratični cokolji, katera ovira naglo in energično rešitev vsakega vprašanja.

Tudi letos bi se bila stvar brez prošnje upraviteljeve le malo naprej pomaknila, kajti marg. št. 1, § 9. letnega poročila samo pravi, da je šel v Komendo nek odlok, v katerem se razklada Komendčanom, koliko bode stala postelja. Světa se jim ne dá nobenega. K sreči je prišla prošnja upravitelja Glavarjeve ustanove, ki jo je vložil gotovo v sporazumu in po volji faranov komendskih, in jaz sem hvaležen častitemu gospodu poročevalcu finančnega odseka, da jej je vender kolikor toliko ustregel, ker je s tem stvar napravila dober korak naprej. Rečeno je s tem predlogom vender enkrat, da se resno misli, zidati hišo za zdravniško stanovanje in opustiti tisto velikansko bolnico, zgrajeno in urejeno popolnoma po modernih zahtevah; hoče se le ustanoviti nekaj prehod od sedanje hiralnice do prave bolnice, kar bode za faro, ki broji nekaj čez 2000 duš, popolnoma zadostno in primerno, kajti bolnice v velikem štilu so primerne v večjih mestih, ne pa v Komendi.

Nekaj se je torej doseglo s predležecimi predlogi, pa bojim se, da bi ti predlogi vsled tiste birokratične cokolje, katera leži pod celim vprašanjem, morda vender ne utegnili imeti pravega uspeha in zatorej bi si jaz usojal predlagati nekaj radikalnejšega. Sklenimo principijelno, da se ima zgradba stanovanja za stalnega zdravnika že letos zvršiti, in da se ima zdravniška služba razpisati. Ugovarjalo se mi bode sicer morebiti, da bo ta razpis ostal brezuspešen. Mogoče, ampak treba obljubiti vsaj 1000 gld. plače in za to plačo se že dobi zdravnik. Na razpolaganje imamo od Glavarjeve ustanove 3373 gld. preostanka od vsakoletnih obresti. Od teh bi odpadlo na zdravnika 1000 gld., to je 600 gld. več, kakor sedaj plačujemo kamniškemu okrožnemu zdravniku, ki dobiva 400 gld. za dva pohoda na teden.

Gledé na vse to, in jaz moram reči, le ustrezajoč topli želji vseh prebivalcev Komenske fare, ki gre na to, da bi že ta generacija kaj uživala od te velike Glavarjeve dobrote, ne pa, da bi šele prihodnja generacija za kakih 30 let dobila bolnico dvomljive vrednosti, kakor si jo misli deželni odbor, stavljam —

oziraje se seveda tudi na prejšnje pojasnilo častitega gospoda vladnega zastopnika, sledeči predlog:

«Slavni deželni zbor skleni dogovorno z vlado:

a) zgradba stanovanja za stalnega zdravnika na Glavarjevem zavodu v Komendi in adaptiranje dveh bolniških sob se ima letos zvršiti;

b) mesto stalnega zdravnika v Komendi naj se takoj razpiše z letno plačo 1000 gld.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Podpira se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Gospod poslanec dr. Schaffer se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Der verehrte Herr Vorredner, der schon seit längerer Zeit ein warmer Vertheidiger der Errichtung eines Krankenhauses aus dem Stiftungscapital des Glavar'schen Fondes in Commenda ist, hat auch heute wieder diesen Gegenstand beleuchtet und schließlich in einem Antrage concludirt. Er hat bemerkt, daß diese Angelegenheit sich schon längere Zeit hinzieht, ohne daß man zu einem Resultate gelangt. Diese Behauptung ist ganz richtig, und ich selbst habe gestern im Finanzausschusse dies dargelegt. Nur glaube ich, daß man in dieser Hinsicht dem Landesausschusse keinen Vorwurf machen kann, sondern daß die Sache an dem hohen Landtage selbst liegt. In den früheren Jahren hat die Ueberzeugung geherrscht, und ist dieselbe auch zum Ausdruck gekommen, es möge ein Spital mit vierzig bis fünfzig Betten ins Auge gefaßt werden; dann ist vor einigen Jahren die Frage der Errichtung eines Krankenhauses für den Steiner Bezirk mit dem Sitze in Stein aufgeworfen worden, eine Frage, die für mich wenigstens heute als abgethan und die Furcht der Bewohner von Commenda als vollkommen grundlos zu betrachten ist. Diese Frage existirt nicht mehr. Aber diese beiden Umstände, daß ein Spital mit vierzig bis fünfzig Betten errichtet werden sollte, und daß die Steiner Frage aufgekommen ist, haben die Folge gehabt, daß es dem Landesausschusse nicht möglich war, mit concreten Anträgen vor das hohe Haus zu treten, weil auch größere Landesmittel in Anspruch hätten genommen werden müssen, indem mit den Mitteln der Glavar'schen Stiftung nichts Ordentliches zu schaffen war. Zwischen diesen beiden Gesichtspunkten hat sich eine Vereinigung nicht finden lassen. Nun bitte ich zu bedenken, daß der Landesausschuss, wie aus der Note des Rechenschaftsberichtes ersichtlich ist, aus eigener Initiative auf die Idee übergeht, ein kleines Spital mit zwanzig Betten zu errichten. Es werden also nur mehr zwanzig Betten in Aussicht genommen, aber selbst für ein Spital von diesem kleinen Umfange reichen die Mittel der Glavar'schen Stiftung nicht aus, wenn das Spital den gestellten Anforderungen entsprechen soll. In der letzten Stunde ist eine Eingabe des Pfarrers von Commenda, der zugleich Administrator der Stiftung ist, gekommen, und ich glaube, wenn der Herr

Vorredner anerkannt hat, daß diese Eingabe mit Umgehung aller bureaukratischen Schwierigkeiten vor das hohe Haus gekommen ist, daß es mit diesen angeblichen bureaukratischen Schwierigkeiten denn doch nicht so schlimm bestellt ist und daß diese die rasche Erledigung der Angelegenheit nicht hindern. Ich glaube, daß gerade dieses Vorgehen, daß der Landesausschuss mit Umgehung aller bureaukratischen Formalitäten dem hohen Hause einen Antrag zur Entscheidung zu unterbreiten bereit ist, deutlich zeigt, daß hiebei vom bureaukratischen «Radschuh» keine Rede sein kann.

Wie sieht es nun mit diesem Antrage aus? Er geht wesentlich dahin, daß man das kleine Gebäude, welches sich jetzt neben dem Siechenhause befindet, um den Betrag von 600 bis 800 fl. ankaufen und dorthin die ärztliche Wohnung verlegen soll; dadurch werden einzelne von den Zimmern, die jetzt dem Arzte im Siechenhause eingeräumt sind, frei und ein Belegraum für zwölf bis vierzehn Betten im Spital geschaffen. Nun, meine Herren, wenn die betreffenden Interessenten, respective diejenigen, die zur Benutzung des Spitales berufen sind, mit dieser Einrichtung sich zufriedenstellen, so könnten sich am Ende auch der Landesausschuss und der hohe Landtag damit zufriedenstellen, obwohl ich darauf aufmerksam machen möchte, daß in diesem Falle von einem Krankenhaus selbst im bescheidensten Stile nicht mehr die Rede sein kann, sondern nur davon, daß einfach die nichts weniger als erfreuliche Wirthschaft, wie sie jetzt im Siechenhause herrscht, auf ein paar weitere Zimmer ausgedehnt wird. Der Antrag, der in Abänderung des Finanzausschussesantrages von dem Herrn Vorredner gestellt worden ist, deckt sich eigentlich mit dem letzteren, nur gibt er einen concreten Ausdruck dem Antrage des Finanzausschusses, der dasselbe intendirt. Ich habe früher den einen kritisiert, und dieselbe Kritik gilt auch dem Antrage des Herrn Abgeordneten Kersnik. Nun schien es noch immer besser, an der Idee eines Spitales im verkleinerten Maßstabe festzuhalten, wie dies auch von dem Landesausschusse im Rechenschaftsberichte zum Ausdruck gelangt, das heißt, man möge dasselbe auf zwanzig Betten reduciren, das Capital aber soweit anwachsen lassen, bis man für ein kleines Spital eine entsprechende Einrichtung schaffen kann. Es wird Sache des hohen Landtages sein, sich zu entscheiden, ob man von der Einrichtung eines kleinen ordnungsmäßigen Spitals absehen oder dem Wunsche der Bewohner gemäß dasselbe in ganz ungenügender Weise in Scene setzen soll.

Noch eine kurze Bemerkung sei mir bei dieser Gelegenheit gestattet. Ich glaube, daß man den Arzt wird mit ziemlich bedeutenden Mitteln honoriren müssen, denn eine Bezahlung unter dem Ausmaße von 1200 fl. jährlich kann ich mir schon deshalb nicht vorstellen, weil der Arzt dort einen nur wenig einträglichen Wirkungskreis hat.

Das sind die Bedenken, die ich gegen die Anträge des Finanzausschusses und gegen den Antrag des Herrn Abgeordneten Kersnik mir vorzubringen erlaube, indem ich noch beifüge, daß deren Resultat im Interesse der Humanität zu unvollkommen wäre und daß ich es vorziehen würde, noch ein paar Jahre zu warten, bis die Mittel so groß sind, daß man ein kleines aber praktisches Spital mit wenigstens zwanzig Betten herstellen kann.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Klun:

Dasiravno bi rad ustrezal častitemu gospodu poslancu Kersniku in se pridružil njegovemu predlogu, vendar tega ne morem storiti, marveč prosim visoko zbornico, da ga odkloni.

On zahteva, da se zgradba hiše za stanovanje stalnega zdravnika in adaptiranje dveh bolniških sob že letos zvrši.

Adaptiranje sob se lahko zgodi tudi po predlogu finančnega odseka, ker bo po tem predlogu deželni odbor le imel poročati o tem, kaj je ukrenil, ter lahko poroča, ne da bi mu bile roke vezane, da je dotične sobe po predlogu upravnistva Glavarjeve ustanove res že adaptiral za revne bolnike, ki imajo pravico do Glavarjeve ustanove.

Kar se pa tiče zgradbe stanovanja za zdravnika, mislim, da se ne smemo prenačljiti; gledé razpisa zdravniške službe pa moram reči, da bi z nastavljenjem lastnega zdravnika, kateremu bi plačevali 1000 gld. na leto, Glavarjev zaklad tako oslabili, da bi morala dežela doprinasati k vsakoletnim stroškom, ako bi hoteli vse to zvršiti, kar predlaga častiti gospod poslanec Kersnik. On pravi, da imamo vsako leto 3373 gld. preostanka iz Glavarjevega ustanovnega zaklada. To je res, ali pomisliti je treba, da bomo iz dotičnega zaklada vzeli po mojem prepričanju kakih 10.000 gld. do 11.000 gld. za stavbo dotičnega poslopja, in da se bodo vsled tega tudi dotične vsakoletne obresti zmanjšale za 400 do 500 gld., da torej ne bo več vsako leto preostajalo 3373 gld., ampak morebiti le 2800 gld. Sedaj pa napravite račun; samo za dvanajst bolnikov znašala bi, ako računimo bolnika po 60 kr. na dan, letna režija 2628 gld. in če damo zdravniku, kakor zahteva gospod tovarš Kersnik, 1000 gld. plače, znašala bi letna potrebsčina 3628 gld., med tem ko bi imeli na razpolaganje samo 2800 gld. Razen tega pa bi bilo treba najeti in plačevati še bolniško postrežno osebje. Ako bi se torej hotelo skleniti to, kar predlaga gospod poslanec Kersnik, imeli bi velik vsakoletni primanjkljaj. S časom se bo vse to dalo doseči, za sedaj pa mislim, da ne bi smeli brez potrebe tako oslabiti Glavarjevega zaklada. S tem, da se pripravijo dotične bolniške sobe, stori se prvi korak, da se bo Glavarjeva ustanova res enkrat pričela po ustanovnikovi volji zvrševati. Potem se bo tudi vidilo, ali bo kazalo, nastaviti lastnega zdravnika in službo njegovo razpisati, kajti popreje se mora videti, koliko bo bolnikov. Dosedaj zadostuje okrožni zdravnik kamniški popolnoma, kakor ne pravi samo deželni odbor, ampak priznava tudi upravnistvo Komendske hiralnice. Sicer pa tudi mislim, da je znesek 1000 gld., katerega hoče odločiti gospod poslanec Kersnik za zdravnika v Komendi, vsekako previsok. Pomislite, da imajo naši primariji v Ljubljani samo

po 800 gld. letne plače, in sicer brez stanovanja in vendar imajo ti opraviti z velikim številom bolnikov; zdravniku v Komendi pa, ki bo imel upravit morebiti s kakimi dvanajstimi bolniki, naj dajemo 1000 gld. plače in razen tega tudi še prosto stanovanje. To ni nobeno pravo razmerje, znesek se mi zdi veliko previsok, in jaz mislim, da bi se moralo vprašanje gledé zistemiziranja tega zdravniškega mesta prepustiti deželnemu odboru v primerno rešitev.

Iz vseh teh razlogov prosim, da naj visoki zbor odkloni predloga gospoda poslancu Kersnika in pritrdi predlogom finančnega odseka.

Deželni glavar:

Prestopimo torej na glasovanje in bomo najprej o predlogu gospoda poslancu Kersnika, ker dalje sega nego odsekovi predlog, glasovali.

Prosim torej gospode, ki pritrdijo predlogu gospoda poslancu Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in torej odpade glasovanje o odsekovem predlogu.

Prestopimo k dalnji točki dnevnega reda to je:

d) o prošnji J. Krajca za podporo za popravbo božjega groba pri Grmu;

d) über die Petition des J. Krajec um Subvention behufs Herstellung einer Kapelle bei Stauden.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Čast imam poročati o tiskani vlogi Ivana Krajca v Novem Mestu, ki je obširno in stvarno utemeljena. Cerkvica, za katere popravbo prosi gospod Krajec podpore, je, kakor gospodje veste, blizu deželnega posestva na Grmu. Ta šolski zavod bi imel največ koristi, ako se cerkev toliko popravi, da bi se mogla tam Božja služba upravljati. Cerkev sama po sebi je nekake starinske in tudi umetnijske vrednosti in v njej počivajo, kakor se pravi v prošnji, zemeljski ostanki njenega ustanovitelja viteza Mordaxa in soproge njegove.

Gledé na to, da bode imel prositelj za popravbo cerkvice precej stroškov, proračunjeni so na 2014 gld. 48 kr. — in z ozirom na to, da smo pred kratkim že ustregli enaki prošnji, predlaga finančni odsek:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

1.) Deželni odbor se pooblašča, da za najnunejšo popravbo cerkvice «Božji grob» poleg Grma pri Novem Mestu izplača do 200 gld. podpore, ako se prepriča o namenu primerni popravbi.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da opozori prisilca, naj se s prošnjo za podporo obrne tudi do «Centralne komisije za raziskavanje in ohranjevanje umetnih in zgodovinskih spomenikov na Dunaji».

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdijo temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Točka 9 e odpade, ker gospod poročevalec ni navzoč.

Preidemo torej na točko 9 f), to je:

f) o vpeljavi deželne naklade na pivo (k prilogi 40.) in o prošnjah gostilničarske zadruga v Ljubljani in pivovarjev na Kranjskem, da se ne vpelje ta priklada;

f) in betreff Einführung einer Landesaufgabe auf Bier (zur Beilage 40) und über die Petitionen der Genossenschaft der Gastwirte in Laibach und der Bierproduzenten in Krain um Nicht-einführung dieser Auflage.

Poročevalec Klun:

Predlog glede deželne naklade na pivo je gotovo najvažnejši v letošnjem zasedanju deželnega zbora, ker je namenjen odpreti nov vir redkih deželnih dohodkov, da nam bode mogoče pokrivati redne troške.

Če primerjamo zadnje tri proračune deželnega zaklada med seboj, vidimo, da je l. 1893 redno potrebsčino za 104.610 gld., l. 1894 za 43.813 gld. in l. 1895 za 87.791 gld. Ali to je le še letos mogoče, ko imamo za deželni posojilni zaklad še državni donesek 127.227 gld. S prihodnjim letom pa ta redni donesek odpade ter se vsled tega tako znižajo redni dohodki, da ne bodo več zadostovali za pokritje redne potrebsčine tudi v tem slučaju ne, ako bi ta ostala, kakoršna je.

To pa ni pričakovati; vidimo marveč, da redna potrebsčina od leta do leta raste. Samo pri šolstvu se redni troški za učiteljski pokojninski in normalnošolski zaklad povikšujejo za 15.000 gld. do 16.000 gld. na leto, pri deželni bolnišnici in blaznici pa se bodo vsled čedalje večjega števila bolnih in blaznih in vsled novih služb, ki jih bo v obeh deželnih zavodih treba ustanoviti, redni režijski in administrativni troški tudi povišali za okroglih 15.000 gld. Če sostejeemo prej omenjeni odpadek državnega doneska in pomnožitev ravnokar imenovanih rednih troškov v skupnem znesku 30.000 gld., pomnožuje se redna potrebsčina za okroglih 157.000 gld., katere bo potreba pokriti z rednimi dohodki, in pri tem nam še skorej prav nič ali le čisto malo preostaja za izredne troške, ki se pa tudi od leta do leta množe za zboljševanje zemljišč, uravnavanje voda, osuševanje močvirjev, zagradbo hudournikov, za vodovode, vodnjake, ceste i. t. d.

Vsled tega nastane jako resno vprašanje, kje in kako naj dobi dežela toliko novih dohodkov, da bo mogla pokrivati svojo redno potrebsčino?

Nekateri so brž pripravljeni z odgovorom: Pomnožite deželno naklado na direktne državne davke! Povišanje deželne naklade na direktne davke je gotovo najložje in najpriložnejše sredstvo, pomnožiti deželne dohodke, ker družega ni treba, kakor storiti dotični sklep in potem c. kr. davkarijam naročiti, da naj za naprej od vsacega goldinarja toliko in toliko več pobirajo za deželne namene. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter dr. Tavčar: «Pa cesar mora tudi dovoliti!») Cesar tudi dovoli, ker o tem ni dvoma, da se tak sklep ne bi potrdil.

Ali predno povišamo naklade na direktne davke, treba je vprašati, ali je sploh mogoče povišati deželno naklado, in ali se tako povišanje strinja z razumnim, pravičnim in postenim deželnim gospodarstvom?

Praviloma velja načelo, da za skupne reči skladajo vsi, ki jih rabijo. Deželne naprave so pa namenjene za vse deželane brez razločka; šole so vsem pristopne, ceste vsem odprte, dobrodne naprave, bolnišnice, sirotišnice, ustanove, vodovodi i. t. d. vsem namenjene.

Zato bi morali tudi vsi, vsak po svoji moči donášati k stroškom, s katerimi se zdržujejo deželne naprave. To se pa ne godi, ako nabiramo dotične stroške zgolj le po deželni nakladi na direktne davke, ker v tem slučaju vse breme zadeva le nje, ki davke plačujejo. Oni pa, ki nič cesarskega davka ne plačujejo, so prosti deželnih bremen, dasi so deležni vseh deželnih naprav.

Nikar pa ne mislite, da so to le zgolj delavci, ali revnejši ljudje, ampak tudi bogatini, ki živé od svojega bogastva, od obresti naloženega denarja, katerim se ni treba truditi za vsakdanji kruh, ampak se le radujejo in uživajo, kar njih srce poželi. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Bog vé!») Gotovo, če so taki bogatini.

Pa tudi mnogo takih je brez vsaktere deželne naklade, ki sicer plačujejo cesarske davke. Po § 75 obč. reda so namreč oproščeni vseh občinskih in dosledno tudi deželnih naklad vsi dvorni, državni in deželni uradniki in služabniki, vsi uradniki in služabniki javnih zavodov, vsi vojaški ljudje, njihove udove in sirote od svoje službene plače, od pokojnine, od provizije, od podpore za otroke in od miloščine, če jim je katera teh reči dovoljena po službi. Dalje dušni pastirji in učitelji od kongrue, in ljudje, ki v občini ne živé, od tistih prihodkov, ki jih ne vlečejo ne od premičnega posestva ne od kakega obrta v občini.

Nikakor ni torej pravično, deželne stroške poravnati le z deželno naklado na direktne cesarske davke. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Kje se pa zgodi?») Le počakajte, malo potrpite, pride tudi na vrsto. (Veselost. — Heiterkeit.)

Pogled na direktne cesarske davke in deželno naklado pa nam kaže, da tudi nikakor ni mogoče, sedanji deželni nakladi se kaj pridejati. Cesarski davki so silno visoki, kar priznava država sama, ki jih hoče po davčni preosnovi zmanjšati. Tudi deželna doklada je dokaj velika, ker znaša že 38 odstotkov, in kakor je razvidno iz lani razdeljenega izkaza gospoda poslanca Lenarčiča, tudi občinske doklade niso najmanj,

ampak v mnogih občinah presegajo celo deželno naklado.

In ta bremena so tem občutljivejša, ker se pri zemljiščih in hisah odmerjajo od tako imenovanega čistega dohodka, ki pa večidel ni tako velik, kakor ga proračunajo, ampak dostikrat veliko manjši. Ker naj se pa le pravi in ne dozdevni dohodek obdačuje, direktni davki nikakor ne morejo biti prava in zanesljiva podlaga za pokritje deželnih troškov.

Pa tudi pridobitni in prihodninski davek, ki se našim obrtnikom in trgovcem nakladata, sta dostikrat tako samovoljno in tako visoko odmerjena, da davek požre ves dobiček in zaslužek, in da bi bila vnebovpijoča krivica, povikševati še deželne naklade na pridobitni in prihodninski davek, ki ga ljudstvo že v dosedanji meri ne more zmagovati.

Ako bi torej pomnožili deželno naklado na direktne cesarske davke, bi zopet le zadeli nje, ki že zdaj nosijo poglavitnejši del deželnih bremen in na katerih sloni najglavnejša sila, oni pa, ki zdaj nič ne plačujejo, bili bi tudi v prihodnje izvzeti. In to novo breme, ki bi ga morali naložiti davkoplačevalcem, ne bi bilo majhno, ampak dokaj znatno, ker bi morali deželno naklado zvišati za deset odstotkov, ako hočemo za 157.000 gld. večjo redno potrebsčino pokriti z dohodka iz deželne naklade.

To pa vender ne gre, to ne sme in ne more biti, da bi zmerom jednemu in istemu segali v žep in pri miru puščali druge, ki morda do zdaj nič ne plačujejo, dasi mnogi med njimi lažje pogrešajo 100 gld., kakor mali obrtnik ali ubogi kajžar 1 gld. (Nemir. — Unruhe. — Deželni glavar pozvoni. — Der Landeshauptmann gibt das Glockenzeichen. — Poslanec Hribar: Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro gospod deželni glavar! Slava Vam!»)

Zato nikakor ne moremo prevzeti odgovornosti, da bi se deželni troški zvrčali na direktne davkoplačevalce ter se moremo radi tega odločno protiviti povišanju deželne naklade. Naša skrb marveč mora biti, da k deželnim troškom kolikor mogoče pritegnemo vse, ki rabijo deželne sole, deželne dobrodelne naprave, zavode, ustanove i. t. d.

Ker je pa to, kakor sem dokazal, po deželni nakladi na direktne cesarske davke nemogoče, zato jih je treba pritegniti na drug indirektni način, to je po indirektnih davkih.

Ti davki imajo prednost, kakoršne pri nobeni drugi davčni sistemi ne najdemo. Pri pravi davčni sistemi se dohodki množé z množitvijo prebivalstva in s kulturnim napredkom, ker se ž njima množé človeške potrebe. To se po direktnih davkih večidel ne more doseči, pač pa po indirektnih davkih, kakor kažejo uspehi indirektnih davkov na Francoskem ali našega tobačnega monopola in v skromni primeri tudi naša deželna naklada na opojne žgane pijače in na užitninski davek, ki se redno povišujeta.

Indirektni davki so navadno v pravem razmerju z dohodka, kdor več ima, tudi več potrosi. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Pri soli na primer, to je tudi indirektni davek!») Ne rečem absolutno, da

so zmiraj v pravem razmerju, ampak navadno. Sicer se pa zavarujem proti temu ugovarjanju.

Velik del indirektnih davkov je torej prostovoljen davek (Smeh v središču. — Heiterkeit im Centrum) — veliki del pravim — n. pr. tobak, pivo — je prostovoljen davek, ki si ga človek sam naloži, ki torej zadeva le njega, ki sam hoče, njega pa ne, ki tega noče. Pri direktnem davku človeku pa ni na prosto voljo dano, ali ga hoče plačati ali ne, on mora vse plačati, kar mu je naloženih državnih davkov, kakor tudi deželnih ali občinskih priklad, sicer ga zarubijo ali mu prodajo posestvo. Pri indirektnih davkih pa ni zaukazano, da mora človek vsako leto toliko in toliko plačati, ampak prepuščeno je to njegovi lastni volji in zato ta davek ni tako občutljiv.

Očividna je torej prednost indirektnih davkov pred direktnimi.

Ali kateri indirektni davek naj vpeljemo, da bo na jedni strani zadostoval za nepokrite deželne troške, na drugi strani pa zadeli tudi nje, ki dozdej morda še nič ne donasajo za deželne potrebe?

Iz proračuna deželnega zaklada je razvidno, da imamo že 40 odstotno priklado na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa; dalje deželno naklado 6 gld. od vsakega hektolitra porabljenih likerjev in poslajenih opojnih tekočin, in deželno naklado 18 kr. od vseh družih opojnih tekočin po stopinjah 100 delnega alkoholometra za vsako hektolitersko stopinjo.

Kdorkoli torej jedno imenovanih rečij uživa, indirektno donasa tudi k deželnim troškom. Samo jedna pijača še nima nobene deželne naklade, to je pivo. Že lani sem bil pri proračunu deželnega zaklada sprožil misel, da naj bi se za pokritje ogromnega primanjkljaja vpeljala naklada na pivo, ali ker nismo imeli potrebnih podatkov, naročita je visoka zbornica deželnemu odboru, da naj vse potrebno poizvé in v letošnjem zasedanji deželnemu zboru o tej stvari poroča. To se je zgodilo in deželni odbor nam v 40. prilogi priporoča deželno naklado na pivo ter predlaga načrt v ta namen potrebnega deželnega zakona. Iz obsirnega poročila je razvidno, da imajo Štajerska, Dalmacija, Gorica, Istra in Trst, Galicija in Solnograska večjo ali manjšo deželno doklado na pivo. Ali tudi Moravska jo ima, in sicer po 1 gld. 65 kr. od hektolitra, na Českem pa ima 1117 občin naklado na pivo, ki večidel znaša po 1 gld. od hektolitra, v nekaterih občinah pa celo po 1 gld. 70 kr., in le to je uzrok, da se tam ni vpeljala deželna naklada na pivo, ker dežela neče v zadrego spraviti občin, ki bi poleg deželne naklade na pivo za občinske namene več ne mogle pobirati tako velike občinske priklade.

Pri nas na Kranjskem imajo po že prej omenjenem izkazu poslanca Lenarčiča le naslednje občine za svoje potrebe naklado na pivo: Ljubljana 1 gld. 25 kr., Kamnik, Kranj in Vipava po 60 kr., Postojna, Ribnica, Stari Trg in Senožeče pa po 50 kr. od hektolitra. Ali te naklade niso tako velike, da bi se ne dalo poleg njih vpeljati tudi še deželna naklada na pivo ali da bi drugim občinam ne bilo mogoče, za občinske namene naložiti tudi še naklado na pivo.

Proti nameravani nakladi na pivo došli sta deželni odboru dve peticiji, jedna od pivarnarjev na Kranjskem, jedna pa od zadruga gostilničarjev, kavarnarjev i. t. d. v Ljubljani

Obe peticiji povdarjate, da naj se v pokritev deželne potrebe pritegnejo vsi davkoplačevalci po svojem razmerji, kar se pa ne bi zgodilo, ako se vpelje naklada na pivo, ker bi ta naklada zadela le eno vrsto davkoplačevalcev, namreč oštirje. To bi bila velika olajšava za bogate kmete, hišne posestnike in velike obrtnike.

Ali to je velika pomota. Že prej sem omenjal, da morajo k deželnim troškom pomagati vsi deželani, vsak po svojem razmerji, ne pa samo davkoplačevalci, ki že itak nosijo hudo butaro. Ravno z naklado na pivo pa se pritegnejo ljudje, ki morda še nič ne plačujejo za deželne potrebe, kakor uradniki, profesorji, duhovniki, vojniki in zasebniki, dasi tudi zanje veljajo vse deželne naprave. O bogatih kmetih se pri nas v splošno ne more govoriti, sicer pa nosijo oni, kakor tudi hišni posestniki in veliki in mali obrtniki že jako težko breme za deželne namene in bodo tudi po nakladi na pivo v toliko prizadeti, v koliko meri uživajo to pijačo (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Če bodo oštirji povišali ceno?»), ker nikakor ni resnično, da bodo s to pijačo prizadeti samo gostilničarji. Saj to ni krčmarski, ampak konsumni davek. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Učite jih no!») V tem oziru ni treba nobenega čisto nič poučevati. Gostilničarji bodo ta davek tako malo plačevali, kakor štacunarji ne plačujejo carine na kavo, ampak si jo zaračunajo pri konsumentih. Enako se je zgodilo pri petroleji. Skušnja uči, da se pri vsaki davčni premembi in celo pri premembi denarne veljave, mere ali vage premeni tudi cena dotičnega blaga, ali nikdar ne na škodo prodajalcem, ampak vselej na račun konsumentov. Tudi v tem slučaju utegne cena piva poskočiti na korist gostilničarjev, kateri zaradi tega gotovo nimajo uzroka, protiviti se nakladi na pivo.

Ali če cena pivu poskoči, pravijo pivarnarji v svoji peticiji, se bo pivopitje zmanjšalo, kar bi bila velika škoda za pivarnarje. Že v preteklem letu, pravijo, se je piva skorej za 9000 hektolitrov manj skuhalo kakor l. 1893. Kaj še le bo, če se pivo podraži!

Tudi ta strah je prazen. Leta 1889. poskočila je cena smodkam; tobakarji so se rotili, da ne bodo več kadili smodk in so si kupili lule, da bodo kadili tabak; napravile so se celo posebne družbe, katerih člani so se zavezali, da ne bodo nič več kadili smodk. Ali koliko časa je to trajalo? Zdaj se več kadi, kakor prej, in donesek tobaškega monopola je poskočil za več milijonov goldinarjev. Vino je zdatno obdačeno, ali zaradi tega se ga ne povžije manj, in ravno tako vidimo, da se tudi poraba žganja ni zmanjšala, ker je dežela nanj naložila jako zdatno deželno naklado. Tudi pitje piva se vsled deželne naklade ne bo zmanjšalo, ampak se bo množilo v jednaki meri, kakor se množi prebivalstvo. Pivarnarji naj le gledajo, da bodo kuhali dobro pivo, pa se jim ne bo treba bati, da bi kako škodo trpeli. Ako se je v l. 1894. manj piva skuhalo na Kranjskem kakor l. 1893., še

ni dokaz, da bi se ga bilo manj povžilo, ampak pivarne ga skuhaajo le toliko, kolikor mislijo, da ga bodo svojim naročnikom oddale, naposled pa jim zmanjka piva in ga morajo iskati drugod, da morejo zadostovati zahtevam, kakor se je to že dostikrat zgodilo v nekaterih ljubljanskih pivarnah. Če bi ga bile več skuhale, bi ga bile tudi več spečale.

Tudi to ni res, kar trdite obe imenovani peticiji, da najrevnejši ljudje pijejo pivo, da bodo torej najrevnejši prizadeti z deželno naklado na pivo. Če si ogledamo gostilne, po katerih se toči pivo, se lahko prepričamo, da niso reveži, ki popijejo vsako leto okoli 110.000 hektolitrov piva, ampak boljši ljudje, ki se ne bodo ustrašili, ako vrček piva poskoči za 1 kr.

Zato tudi trditev ni utemeljena, da bodo ljudje segli po žganju, ako se pivo podraži. Če bi hoteli na najrevnejše ozir jemati, morali bi odpraviti naklado na žganje, ker je ravno žganje njihova pijača. Ako pa najrevnejši z naklado na žganje toliko donasajo za deželne potrebe, potem je prav primerno in pravično, da tudi imovitejši z naklado na pivo nekoliko plačujejo za nje.

Obe peticiji tudi poudarjate, da ne bo hotel nihče več točiti piva, ako mu bo vedno dacar za hrbtom. Ali to je tudi pri užitnini na vino in pri deželni nakladi na žganje. Z naklado na pivo se v tem oziru ljudem ne naklada nobena sitnost. Če bi hoteli ljudi rešiti sitnosti pred dacarji, morali bi torej odpraviti ves užitninski davek in deželno naklado na žganje, ki pa deželi donasata okoli 350.000 gl. letnih dohodkov.

Prav naivna pa je trditev gostilničarjev, da bodo morali plačati naklado od celega hektolitra, dočim ko iz takega sodca ne dobé celih 100, ampak le kakih 90 litrov piva. Navadno so sodčki zmerom malo večji zaradi pên, in kdor je imel priliko opazovati široke, prav generalske porte, s katerimi gostom na mizo prinašajo pivo, se mora pač muzati, da hočejo gostilničarji in kavarnarji s takimi razlogi zavračati deželno naklado na pivo.

Tudi razlog ne more veljati, da je naklada na pivo iz narodno-gospodarskih ozirov nevarna, češ, da bodo pivarnarji vsled naklade na pivo primorani znižati ceno svojim izdelkom, ker gostilničarji ne bodo hoteli naklade na pivo plačevati iz svojega zaslužka, ampak bodo pri unanjih pivarnarjih naročali cenejše pivo, da jim ne bo treba povišati cene. To bi pa hudo zadelo pivarnsko, v naši deželi se premalo razvito obrt, ker bi bili vsled tega pivarnarji prisiljeni pivu znižati ceno.

Meni se pa zdi, da bi morali pivarnarji tudi brez deželne naklade svojim izdelkom znižati ceno, katera je v primeri z drugimi deželami neprimerno visoka. V peticiji navedeni izgovor, da kuhajo močnejše pivo kakor drugod, da se pri malem točenji tem dalje lahko ohrani, je piškav, ker tudi drugod ne kuhajo samo lahkega piva, ampak tudi močnejše, ki pa ni tako drago, kakor pri nas.

Kakor sem že lani omenjal, pivarnska obrt tudi za naše kmetijstvo nima nobenega posebnega pomena, ker pri nas ne pridelujemo ne hmela, ne pivarnskega ječmena.

Velika škoda v narodno-gospodarskem oziru pa bi bila, ako bi opustili deželno naklado na pivo in v pokritje deželnih stroškov za okroglih 10 % pomnožili deželno naklado, ter na ta način ogromnemu številu naših davkoplačevalcev še bolj obtežili butaro, katero že zdaj komaj nosijo, samo zaradi tega, da varujemo osem ne ravno revnih pivarnarjev na Krnjskem, da morejo še dalje po dragi ceni prodajati kuhano ječmenovo vodo in lepe dobičke delati. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Ni samo ječmenova voda, je tudi kaj drugega notri!»)

Vsi razlogi govoré torej proti povišanju deželne naklade, ki bi zadela zgolj le davkoplačevalce, in priporočajo vpeljavo posebne naklade na pivo, katera bo zadevala tudi nje, ki dozdej nič ne prinašajo za deželne namene in poleg njih tudi še tujce, ki prihajajo v našo deželo.

Zadnje vprašanje, ki ga imamo še rešiti, pa je: Kako velika naj bo deželna naklada na pivo?

Deželni odbor v prilogi 40. predlaga po jeden goldinar od vsakega hektolitra povžitega piva, ne gledé na saharometersko stopinjo. V tem oziru prosim poopraviti prilogo 40., kjer stoji: «ne glede na stopinjo alkoholovine», pa se mora pravilno glasiti: «ne gledé na saharometersko stopinjo.»

Z ozirom na to, da bodo gostilničarji skorej gotovo s ceno pri vrčku piva poskočili za 1 kr., predlagal sem v finančnem odseku, da naj deželna naklada na pivo po deželi znaša 1 gld. 50 kr. od hektolitra, ker imajo krčmarji potem še zmirom pri hektolitru pol goldinarja več dobička, kakor zdaj. Za mesto ljubljansko pa, ki ima kot zaprto mesto višji užitinski davek, kakor na deželi, in od hektolitra s svojo naklado plačuje čez dva goldinarja več, kakor drugi kraji, predlagal sem novo naklado z zneskom jednega goldinarja.

Če računamo, da se v Ljubljani popije okoli 20.000 hektolitrov piva, na deželi pa 80.000 hektolitrov, dobivali bi po nakladi na pivo po prej omenjenem razmerji za deželne potrebsčine redni dohodek 140.000 gld. na leto, ki bi skorej popolnoma zadostoval za pokritje v začetku izračunjene večje redne potrebsčine, ker se piva v naši deželi več popije, kakor 100.000 hektolitrov in ker bo režija zvezana z režijo za pobiranje deželne naklade na žgane opojne pijače in vsled tega komaj stala 2000 gld. na leto. Od druge strani se je pa predlagalo, da naj, kakor na Štajerskem, za deželo ostane 1 gld., za mesto ljubljansko pa naj se vpelje naklada 60 kr. ali 70 kr., kakršna velja za Gradec. Ali ker je gospod deželni predsednik povdarjal, da načeloma vpeljaví deželne naklade na pivo ne ugovarja, ker sodi, da bo vlada tudi naši deželi dovolila, kar v mnogih drugih deželah že velja, da pa nikakor ni opravičeno, razločka delati med deželo in mestom ljubljanskim (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Čudno stališče!») in da bi v slučaju, ako obvelja ta razloček, in se za mesto ljubljansko določi manjša naklada, kakor za deželo, zakona ne mogel priporočati v Najvišje potrjenje, zjedini se je finančni odsek in sklenil slavnemu zboru po nasvetu deželnega

odbora za deželo priporočati jednako deželno naklado na pivo v znesku 1 gld.; za ta sklep je bila med drugim merodajna tudi okoliščina, da mu dotični zakon v § 2. daje pravico, to naklado tudi spreminjati, oziroma povišati, ako se pokaže potreba, ne da bi bilo ob enem treba spreminjati zakona samega. Donesek te naklade v tem razmerji se sme računati najmanj na 100.000 gld. na leto. Nasveti finančnega odseka se torej glasé:

«Visoki deželni zbor naj sklène:

- 1.) Priloženemu načrtu zakona se pritrdi.
- 2.) V delno pokritje deželnih potrebsčin pobirati je leta 1895. samostojno naklado jednega goldinarja od vsakega hektolitra použitega piva ne gledé na saharometersko stopinjo.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

- 1.) Dem beiliegenden Gesetzentwurfe wird die Genehmigung erteilt.
- 2.) Zur theilweisen Bestreitung der Landesbedürfnisse ist für das Jahr 1895 eine selbstständige Auflage von 1 Gulden von jedem Hektoliter verbrauchten Bieres, unabhängig von der Gradhaltigkeit desselben, einzuheben.»

Deželni glavar.

Otovarjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Die Angelegenheit, welche derzeit in Verhandlung steht, ist, wie wohl alle Herren anerkennen werden, von außerordentlicher Bedeutung, und ich glaube, man kann ohne Uebertreibung sagen, daß sie finanziell die wichtigste ist von allen, die in der gegenwärtigen Session zur Verhandlung dieses hohen Hauses kommen. Es handelt sich mit Rücksicht auf die uns allen bekannten finanziellen Bedürfnisse der Landes darum, eine neue und hoffentlich ergiebige Einnahmequelle dem Lande zu schaffen, und insbesondere auch darum, durch die Einnahmen aus dieser Auflage jenen großen Ausfall wenigstens zum Theil zu decken, der uns in dem Momente bevorsteht, wo der Grundentlastungszuschuß der Regierung im Betrage von 127.227 fl. nicht mehr geleistet werden wird. Im Hinblick auf die Bedeutung dieser Angelegenheit wäre es sehr naheliegend, sich bei diesem Anlasse in eine eingehende Erörterung steuerpolitischer Natur einzulassen, über die Verhältnisse der directen und indirecten Steuern, die Zweckmäßigkeit und Zulässigkeit der Biersteuer überhaupt, über die Höhe derselben, die Art der Umlegung, die verschiedenen Möglichkeiten der Ueberwälzung derselben u. s. w. zu sprechen. Ich kann auch gar nicht leugnen, daß, als ich mich schon früher mit dieser Frage beschäftigt habe, mancherlei Bedenken allgemeiner Natur, insbesondere jedoch vom Standpunkte unserer heimatischen Verhältnisse, in mir aufgestiegen sind. Vornehmlich sind es zwei Bedenken, die mich vorfichtig machen: das eine ist, daß wir eine verhältniß-

mäßig noch junge, nicht sehr ausgebreitete, unter schwierigen Concurrencyverhältnissen stehende, erst seit einigen Jahren zu einer gewissen Bedeutung gekommene Bierindustrie haben und wir vom allgemeinen wirtschaftlichen Standpunkte allerdings wünschen müssen, daß diese Industrie in ihrer Entwicklung erstärke, nicht aber gehemmt werde. Das zweite Bedenken vom heimathlichen Standpunkte aus ist aber das, daß nach den statistischen Daten Krain zu denjenigen Ländern zählt, welche in Bezug auf den Bierconsum per Kopf noch auf einer außerordentlich niedrigen Stufe stehen, das heißt, daß bei uns sehr wenig Bier getrunken wird. Man mag welcher Meinung immer darüber sein, ob das Bier ein Luxusgetränk sei, man mag die Streitfrage über dessen Nahrhaftigkeit wie immer lösen, im allgemeinen aber wird man sagen müssen, daß es in einem Lande, wo der Brantweingenuß herrscht, wünschenswerth sei, daß der Bierconsum nicht gehemmt werde.

Ich werde mich trotzdem nicht veranlaßt fühlen, in diese steuerpolitische Erörterung des näheren einzugehen, und zwar aus einem Grunde, der durchschlagend ist, daß ich durch das Studium zu der Ueberzeugung gekommen bin, daß mir trotz aller möglichen Bedenken schließlich im Hinblick auf die unabwieslichen Forderungen unserer finanziellen Gebarung uns noch dazu entschließen müssen, das Bier in geeigneter Form zur Besteuerung heranzuziehen. Nachdem ich zu diesem Resultate gekommen bin, hätte es einen nur akademischen Wert, wollte ich diese Bedenken im einzelnen entwickeln, weshalb ich mich darauf nicht einlasse, sondern erkläre vielmehr, daß ich mit Rücksicht auf die Unabwieslichkeit der finanziellen Anforderungen principiell damit einverstanden bin, daß wir eine Bierauflage einführen. Ich stehe daher grundsätzlich auf dem Standpunkte des Finanzausschusses. Wenn ich trotzdem mir das Wort erbeten habe, so geschah es aus dem Grunde, weil ich eine kleine Aenderung an den Anträgen des Finanzausschusses in Anregung bringen möchte. Diese Anregung geht dahin, daß in Bezug auf die Höhe dieser Auflage ein gewisser Unterschied zwischen der Stadt Laibach und dem übrigen flachen Lande gemacht werden möge. Dieser Standpunkt ist kein neuer, derselbe wurde im Finanzausschusse insbesondere von mir vertreten, und der Herr Berichterstatter ist ursprünglich selbst auf dem Standpunkte gestanden und hat die Richtigkeit derselben anerkannt, wengleich er hiebei Sätze gewählt hat, denen ich nicht beistimmen könnte. Die Motive, die mich veranlassen, diesen Standpunkt zu vertreten, beziehungsweise meinen Antrag einzubringen, sind zweierlei: erstens die Erwägung, daß die Landeshauptstadt an und für sich, wie es den Herren bekannt ist, in außerordentlichem Maße zu den allgemeinen Bedürfnissen des Landes beiträgt, und zweitens, daß man vor einer Reihe von Jahren bei der Beseitigung des eigenen Schulwesens der Stadt Laibach zwar nicht versprochen, aber wenigstens akademisch andeutet hat (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Versprochen!», man werde bei einer späteren Gelegenheit das, was man jetzt der Landeshauptstadt auferlegt, in einem gewissen Maße zurückerstatten.

Das sind die Gesichtspunkte einer Art; andere aber gehen dahin, daß schon derzeit, wie Sie aus dem Berichte des Landesauschusses ersehen, auf demjenigen Biere, welches in Laibach zum Ausschank gelangt, eine ungleich höhere

Auflage, als es am Lande der Fall ist, lastet. Wie die Herren wissen, beträgt die Bierauflage am Lande durchschnittlich 2 fl. 85 kr., in Laibach 5 fl. 18 kr. per Hektoliter. Das ist eine außerordentlich hohe Differenz, welche wenigstens einen mäßigen Unterschied in der neuen Auflage rechtfertigt. Es ist erwähnt worden, was auch der Herr Berichterstatter schon hervorgehoben hat, daß bei der Erörterung unserer Angelegenheit im Finanzausschusse von Seite des Herrn Vertreters der Regierung gegenüber meiner Auffassung eine sehr ablehnende Haltung eingenommen worden ist. Der Herr Vertreter der Regierung hat sich im Finanzausschusse dahin ausgesprochen, daß er für seine Person mit einer Differenzierung der Landeshauptstadt Laibach nicht einverstanden sei, und hat es als eine Art Ungerechtigkeit bezeichnet, daß speciell auf Laibach eine besondere Rücksicht genommen werde. Ich will zugeben, daß dem Standpunkte des Herrn Vertreters der Regierung eine gewisse Berechtigung innewohnt, aber doch scheinen mir für die gegentheilige Auffassung stärkere Gründe zu sprechen. Die Differenz ist so groß, daß sie nicht im entferntesten verglichen werden kann mit der ganz kleinen Differenz, die bei den communalen Bierauflagen auf dem Lande zu Tage tritt, und ich glaube daher, daß eine Vergleichung und Aequiparierung der Auflage am Lande nicht vollständig stichhältig ist. Ich kann aber für meinen Antrag noch etwas anderes heranziehen, was auch von Bedeutung ist; ich kann nämlich auf das Beispiel von Steiermark verweisen, wo, wie die geehrten Herren aus dem Berichte des Landesauschusses entnehmen, ein ähnliches Verhältnis herrscht, wie ich es bei uns eingeführt wissen möchte und wo in der Hauptstadt eine Landesauflage von 70 kr., auf dem flachen Lande eine solche von 1 fl. von jedem Hektoliter Bier eingehoben wird.

Nach diesen Bemerkungen habe ich nur noch über die Höhe der Auflage, wie ich sie mir nach meinem Antrage denke, zu sprechen. Ich hatte ursprünglich für die Stadt Laibach eine Auflage von 60 kr., für das flache Land eine solche von 1 fl. per Hektoliter in Aussicht genommen. Ich bin aber dann zu dem Entschlusse gekommen, meinen Antrag dahin zu stellen, daß diese Steuer für Laibach mit 70 kr., für das flache Land mit 1 fl. bemessen werden soll. Zu diesen Ziffern komme ich aus zwei Erwägungen, erstens weil ich glaube, daß, wenn wir die Differenz möglichst gering halten, dies die Annehmbarkeit meines Antrages für sämtliche Mitglieder des hohen Hauses erhöht, zweitens aber halte ich mich auch an die Ziffern, die in Steiermark gelten, weil dies ein durchschlagendes Präjudiz sein kann für die Sanctionierung meines Antrages, wenn er die Majorität erlangen sollte. Im Hinblick auf diese Darlegung erlaube ich mir folgenden Antrag zu stellen:

2.) Zur theilweisen Bestreitung der Landesbedürfnisse ist für das Jahr 1895 eine selbständige Auflage von 70 kr. in der geschlossenen Stadt Laibach und von 1 fl. im übrigen Lande von jedem Hektoliter verbrauchten Bieres, unabhängig von der Gradhaltigkeit desselben, einzuhoben.

2.) V delno pokritje deželnih potrebsčin pobirati je leta 1895. od vsakega hektolitra použitega piva ne gledé na saharometersko stopinjo deželno naklado 70 kr. v zaprtem mestu Ljubljani in 1 goldinar v ostalem delu dežele.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Schafferja, naj izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Poročilo današnjega gospoda poročevalca finančnega odseka je bilo jako dolgo in utrudljivo, in vsekako je želel vsakdo izmed nas, da bi bil gospod poročevalec to, kar je nam razpravljal tako na dolgo in široko, povedal nekoliko krajše. Vender pa, gospoda moja! spravlil je v razgovor toliko interesantnih stvari, da moram jaz od svoje strani silno obžalovati — in jaz mislim, da mi bodo v tem oziru pritrdili marsikateri gospodje tovariši — tisto grdo razvado, ki se je vdomačila v tej visoki zbornici, da je postala namreč nekaj konverzacijski salon, tako da tisti, ki se zanimajo za stvar, ki je v razpravi, govorom ne morejo slediti s tisto pazljivostjo, katero bi zaslužila dotična razprava. (Posamezni klici: — Einzelne Rufer: «Dobro, bravo!») To je pa res predmet, ki je tako važen, da je bilo poročilo vredno, da bi se bilo poslušalo.

Kar se tiče razlogov, katere je navajal častiti gospod poročevalec finančnega odseka za utemeljevanje svojih predlogov, jih venderle ne morem popolnoma prezirati, ker so ti razlogi za dandanašnji čas tako kuriozni, da se moram le čuditi nazadnjaskemu stališču, na katerem stoji častiti gospod poročevalec finančnega odseka.

Poročilo, katero nam je podal deželni odbor o nakladi na pivo, je jako obširno in sestavljeno tako, da si more človek napraviti prav lep pojem o tem, kako se drugi pokrivaajo potrebnosti. In če v to poročilo pogledate, vidite čudovito prikazen, da je ravno Kranjska dežela tista, ki več pobira indirektnih davkov, kakor vsaka druga dežela.

Videti pa je dalje iz tega poročila tudi to interesantno prikazen, da najnaprednejše dežele v naši državi, Češka, Moravska, Nižje-Avstrijska in Šlezija, ne poznajo nikakršnega indirektnega davka, in, gospoda moja, meni se vidi to opravičeno stališče. Jaz z svojega stališča nikdar ne morem pritrditi mnenju, katero je izrekel častiti gospod poročevalec finančnega odseka, da je najpravičnejši davek indirektni davek, ker se z indirektnim davkom bremena najpravičnejše razdeli med posamezne državljane.

Jaz pa pravim, če je kak davek krivičen, je ravno indirektni davek krivičen, kajti z indirektnim davkom obremenite tudi tiste, ki nimajo nobenih dohodkov, obremenite celo berača. To stališče tudi ni novo, saj se je že večkrat izreklo od drugih strani, in jaz se le čudim, kako se more častiti gospod poročevalec finančnega odseka, ki je priznani vodja klerikalne stranke na Kranjskem, katera je delavec in celo delavke pričela vabiti v svoje kolo (veselost v središču — Heiterkeit im Centrum), tako silno ogrevati za indirektni davek. Res, da je v sedanjem stanju, ko moramo skrbeti, da

pridobimo deželnemu zakladu kak nov vir dohodkov, težavno, nasvetovati kak drug, kakor danes nasvetovani način za pokritje potrebnosti, in res je, da le z davkom na pivo venderle utegnemo pokriti tiste potrebnosti, katere nam bodo nastale v bodočih letih. Res je tudi in to je mene najbolj napotilo, da bom glasoval za naklado na pivo, — da je finančni odsek mislil in da tudi visoka zbornica nič drugega ne namerava, kakor obremeniti s to naklado gostilničarje in fabrikante, kateri imajo na Kranjskem veliko dobička pri pivu. Ne vem torej, kako da more častiti gospod poročevalec finančnega odseka, akoravno misli, da je indirektni davek najpravičnejši davek, s trditvijo priti, da pravi da naklade na pivo ne bodo plačevali gostilničarji in fabrikanti, ampak konsumenti. Pravilno stališče je to, da bi bil moral naglašati, da smo vpeljali to naklado zato, da jo bodo plačevali gostilničarji.

Vsekako je stališče gospoda poročevalca jako interesantno. Dovoljeno mi bodi, da nekoliko ostanem pri neki izjavi, katero je napravil v teku svojih izpeljavanj. On je rekel: «Kdor več ima, več izdā.» (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: «Navadno — sem rekel!») Ne vem, če je ta trditev v vsakem slučaju veljavna. Vzemite delavca, ki ima 6 ali 7 otrok — kakor znano je ravno v ubožnih hišah ta božji blagoslov najbolj doma — in vzemite na drugi strani bogatina, ki nima dece. Ne vem, kdo ima v tem slučaju višje potrebnosti, ali delavec s 6 ali 7 otroci, ali bogatin brez dece? In zaradi tega pravim, da je delavec po indirektnem davku najbolj zadet. Ako je to res tako, kakor pripoveduje častiti gospod poročevalec, potem moramo le obžalovati, da traja post samo 40 dni in ne dalj časa, kajti le na ta način bi si delavec mogel kaj prihraniti. Na vsak način je nazadnjaško, na konci 19. stoletja hvaliti indirektni davek. Ne bom se dalje mudil pri tej stvari, ker sem tudi jaz prepričan, da nam je potrebna naklada na pivo, dasiravno sem bil vedno načelni nasprotnik indirektnih davkov in sem tudi lani poudarjal, da bo, ako vpeljemo naklado na pivo, to na škodo razvitku pivovarske obrtnije, o kateri moramo želeti, da se ohrani in procvita. Akoravno sem nasprotnega prepričanja, kakor častiti gospod poročevalec finančnega odseka, kateri trdi, da na Kranjskem ni mogoče, pridelovati niti hmelja niti ječmena, ki bi bil primeren za pivovarstvo, glasoval bom vender za to naklado. Zaradi tega pa moram odkritosrečno reči, da sem častitemu gospodu poslancu dr. Schafferju hvaležen, da je opozoril na neko neskladje v predlogu finančnega odseka, kateri hoče glede naklade na pivo Ljubljano in deželo postaviti na jedno in isto stališče.

Častiti gospod poročevalec finančnega odseka je dejal, da to ni zrastlo na njegovem zelniku, in jaz sam vem iz prejšnjih pogovorov v finančnem odseku, da je on res hotel v tem oziru napraviti razliko.

Izpremenil je svoj predlog, in večina finančnega odseka se je, kakor smo čuli iz ust obeh častitih gospodov predgovornikov, pridružila njegovemu mnenju, ker je vladni zastopnik kategorično izjavil, da nikdar ne bi mogel zakona predložiti v Najvišjo sankcijo, ako bi se hotela glede visokosti naklade na pivo napraviti

razlika med mestom ljubljanskim in deželo. Vprašam Vas pa, ali je res opravičeno, da se s to naklado v jednaki meri hoče pritegniti Ljubljano in deželo?

Deloma je že častiti gospod tovariš dr. Schaffer naglašal razloge, zakaj da bi to ne bilo opravičeno, in jaz ne vem, zakaj bi se častiti gospod zastopnik visoke vlade postavljaj tako strogo na stališče, da je jedino njegovo mnenje pravo. V poročilu deželnega odbora kranjskega nahajam na strani 6 pri točki 13 potrdilo, da drugodi vladni zastopniki niso tako strogo in odločno stali na stališči, da mora biti naklada povsodi jednako visoka, temveč da so vedeli vpoštevati vse tiste razlode, ki govore za razliko, in ta razlika, gospoda inoja, je pri nas na Kranjskem pred vsem utemeljena v velikem cesarskem davku, kateri morajo ljubljanski gostilničarji itak od piva plačevati in kateri je za 84 kr. pri 1 hektolitru večji, kakor oni na deželi. Če pa k temu vzamete, da se navadno kuha pivo z 13 saharometrovmi stopinjami in pristajete k tem 84 kr. še 23·7 kr., vidite, da morajo gostilničarji v Ljubljani plačevati cesarskega davka za 1·077 gld. pri hektolitru več, kakor na kmetih.

Potemtakem mislim, da bi bilo s stališča visoke c. kr. vlade opravičeno, da bi vpoštevala te razmere, in ako bi visoka zbornica sklenila, da napravi to razliko, da bi častiti gospod zastopnik visoke vlade ne stal naravnost sovražno nasproti izvršenju tega predloga. To je najopravičenejši razlog, ki govori za razliko. Drug razlog pa, kateri je, če se ne motim, tudi že omenil častiti gospod poslanec dr. Schaffer, je ta, da imajo gostilničarji v Ljubljani veliko večjo režijo kakor gostilničarji na kmetih, in zaradi tega je tudi opravičeno, da se glede gostilničarjev v Ljubljani drugače postopa, kakor glede gostilničarjev na deželi.

Z veseljem se torej pridružujem predlogu častitega gospoda tovariša dr. Schafferja in bom zanj glasoval. Ob jednem prosim pa visoko zbornico, da naj se mi tudi ona s stališča pravičnosti pridruži in glasuje za predlog častitega gospoda poslanca dr. Schafferja.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann se je oglašil k besedi.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Die Frage, die uns heute beschäftigt, ist nicht neu; es ist nicht neu, daß wir uns wieder einmal in finanziellen Nöthen befinden; es ist nicht neu, daß wir eine neue Steuer einführen wollen; und ich erinnere nur daran, daß schon vor beiläufig 30 Jahren die Lage eine derartige war, daß ein Herr in diesem hohen Hause ausgerufen hat: «Die Lasten für die Grundentlastung werden uns bankerott machen!» Das, was vor 30 Jahren befürchtet wurde, hat sich alles besser gestaltet; aber schon damals hatte der Abgeordnete für Tschernembl, Kramaric, den Antrag gestellt, das Bier und den Brantwein zu besteuern, um der finanziellen Noth abzuhelfen und den Consum des krainischen Weines zu heben. Mit der Einführung der Brantweinsteuer hat das hohe Haus eine aus volkswirtschaftlichen Interessen für unser Land außer-

ordentlich richtige und praktische Maßregel getroffen. Nur hat es lange gedauert, bis man nach vielen vergeblichen Versuchen, dem Brantweine beizukommen, endlich mit einem Gesetze, hervorgetreten ist, und wir alle freuen uns über diese Anregung, weil aus dieser Maßregel dem Lande ziemlich bedeutende Einnahmen erwachsen, die noch steigerungsfähig sind, weil der Consum des Brantweines trotz der Steuer zugenommen hat. Es ist traurig, daß sich die Sache so verhält und weil wir alle wünschen, daß in dieser Hinsicht Abhilfe geschaffen werde, so wäre es leicht möglich, die Auflage auf den Brantwein zu erhöhen, umsomehr als wir keine damit zusammenhängende Industrie zu schützen haben, denn wir haben keine Spiritusraffinerien, der Spiritus wird immer billiger, und wenn die neueste Erfindung, daß man aus Holz und allen Holzgattungen Spiritus und nebenbei bemerkt, guten Spiritus gewinnen kann, um sich greift, so wird der Spiritus noch billiger werden. Eine Erhöhung der Brantweinauflage erscheint aus volkswirtschaftlichen Gründen geboten, weil der Consum des schädlichen Getränkes zu hoch ist, ein Consum, der einen ausgezeichneten Menschenschlag in manchen Theilen des Landes, ich erinnere nur an Oberfrain, der Degenerirung entgegenführt, was alles nur der Dämon Alkohol und Schnaps verschuldet. Um dem beizukommen, wäre es angezeigt, den Brantwein höher zu besteuern, gleichzeitig aber dem Volke ein anderes Genußmittel, welches gesunder ist, zu bieten. Wir haben vor 30 Jahren und immer uns vor Augen gehalten, daß es nicht praktisch sei und daß wir aus volkswirtschaftlichen Gründen absolut es vermeiden müssen, auf das Bier zu greifen. Man mag über den Bierconsum denken, wie man will; aber wenn man die Länder betrachtet, wo der Consum des Bieres ein größerer ist, so muß man sagen, daß es ein nützlich, der Gesundheit förderliches Genußmittel ist, weil die Menschen in jenen Gegenden sich sowohl der körperlichen als auch der geistigen Gesundheit erfreuen. Unser Land weist von allen Provinzen Oesterreichs den geringsten Bierconsum aus, geschweige denn, daß man diesbezüglich einen Vergleich mit Baiern, England u. s. w. machen könnte. Nun, durch diese neue Steuer wird der Consum des Bieres nicht gefördert, der Consum des Brantweines nicht eingeschränkt werden dadurch, daß wir ein anderes Genußmittel vertheuern und gleichzeitig auch, wie erwähnt, die Industrie schädigen. Ich glaube, daß wir in Krain in materieller Beziehung größere Fortschritte erzielen könnten, wenn wir der Entwicklung der Industrie eine größere Aufmerksamkeit schenken würden. Leider haben wir sehr wenig Industrie und daher allen Grund, das wenige, was wir haben, in jeder Beziehung zu schützen und zu fördern. Das aber bedeutet gewiß keine Förderung der Bierindustrie, die einer mächtigen Concurrenz gegenübersteht, wenn wir diese Steuer einführen. Aber auch aus volkswirtschaftlichen Rücksichten ist die Einführung dieser Steuer nicht begründet, und der Herr Vorredner, der sich im Grunde genommen, mit der Einführung einverstanden erklärt, hat nur gegen die indirecten Steuern gesprochen. Es fragt sich nun, ob wir denn kein anderes Mittel ausfindig machen können, um unseren Finanzen abzuhelfen? Nun, so schlimm steht die Sache nicht, und ich möchte hiebei nur darauf hinweisen, daß die Möglichkeit gegeben ist, den Brantwein mit einer noch höheren Auflage selbst auf die Gefahr hin

zu belegen, daß der Consum zurückgeht, was aber eigentlich keine Gefahr wäre, und ich wenigstens wäre froh darüber, wenn davon weniger getrunken würde. Auf der anderen Seite aber müssen wir berücksichtigen, daß wir uns schon im vorigen Jahre mit der Idee vertraut gemacht haben, daß wir die Umlagen werden etwas erhöhen müssen, und ich glaube, daß eine mäßige Umlagerhöhung durchaus nicht so irrationell ist, als die Einführung einer die Volkswirtschaft schädigenden Steuer. Die Einführung dieser Steuer ist übrigens nicht so dringend, wir haben hiezu noch zwei Jahre Zeit, denn im nächsten Jahre werden wir noch den Staatsbeitrag für die Grundentlastung zur Verfügung haben, und wir müssen dann nur mit den Investitionen, die wir bisher gemacht haben, ein bißchen aufhören und auch den Umstand berücksichtigen, daß in Kürze die Steuerreform durchgeführt sein wird; da werden wir sehen, was die einzelnen Länder bekommen, und man wird ausrechnen können, ob wir nicht günstiger stehen, wenn wir 20% von der Personaleinkommensteuer erhalten. Nichts ist schädlicher, als zu sagen, daß es kein anderes Mittel gebe, unseren Finanzen aufzuhelfen, als eine der Volkswirtschaft abträgliche Steuer zu beschließen, die für unser Land insoferne noch schädlicher ist, als daselbe in nur geringem Maße dieses Genußmittel, welches am wenigsten schädlich, wenn schon nicht nützlich ist, consumiert. Aus diesen Gründen möchte ich sagen: Meine verehrten Herren! lassen Sie sich nicht bange machen, wir werden Gelegenheit haben, noch beim Landesfonde darüber zu sprechen, heute aber beschließen wir nichts, als den Uebergang zur Tagesordnung, worauf ich den Antrag hiemit stelle.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Luckmanna, da se preide na dnevni red, naj izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

Poslanec Hribar:

Prosim besede za formalni predlog.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Z ozirom na besede častitega gospoda predgovornika in z ozirom na to, da imamo res še časa, da se obsirneje posvetujemo o stvari, in ker utegne častiti gospod poslanec Luckmann pri razpravi o proračunu deželnega zaklada za l. 1895. priti s kakim predlogom glede povišanja deželnih dohodkov na kak drug način, dovoljujem si predlagati, da se točka, katera je v razgovoru, za danes odstavi iz dnevnega reda in postavi nadaljevanje današnje razprave na dnevni red jedne prihodnjih sej.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

R. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Hohes Haus! Die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer und des Herrn Abgeordneten der Stadt Laibach geben mir den Anlaß, den Standpunkt zu präcisieren, den ich für meine Person in dieser Frage einnehme, wobei ich jedoch betone, daß ich nicht behaupten will, es sei dieser mein Standpunkt auch jener der hohen Centralregierung, weil diese noch nicht Gelegenheit gehabt hat, sich über die Frage der ungleichen Besteuerung zu äußern.

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat erwähnt, ich hätte im Finanzausschusse bemerkt, daß ich absolut nicht in der Lage wäre, diesem Antrage zuzustimmen, und der Herr Abgeordnete Hribar hat diese Behauptung in die Form gekleidet: der Regierungsvertreter hätte erklärt, er werde nicht in der Lage sein, den diesfälligen Beschluß zur Allerhöchsten Sanction vorzulegen. Nun, beide Charakterisierungen meines Standpunktes sind nicht ganz richtig, denn vorlegen muß ich einen jeden Beschluß, und kann es sich also nur darum handeln, in welcher Weise ich hiebei meine Anschauung zum Ausdruck bringe; es ist aber dabei noch immer möglich, daß jene maßgebenden hohen Factoren anderer Anschauung sind und die betreffenden Beschlüsse immer die Allerhöchste Sanction erlangen, wie dies ja in Steiermark der Fall war. Ich muß aber, um die Sache klarzustellen, darauf zurückkommen, bei welchem Anlasse ich die Erklärung in meinem eigenen Namen abgegeben habe. Es war nämlich im Finanzausschusse der Antrag vorgelegen, das flache Land mit 1 fl. 50 kr., die Stadt Laibach aber mit 1 fl. per Hektoliter zu besteuern, es handelte sich also um eine 50% Erhöhung der Steuer für das flache Land, und diese übergroße Differenz war es in erster Linie, welche es mir unthunlich erscheinen ließ, mich mit einem solchen Antrage zu befremden. Die Gründe, welche für eine ungleiche Besteuerung sprachen, wurden dahin zusammengefaßt, daß sowohl die Stadt Laibach als auch der Staat selbst eine bedeutende Umlage auf den Consum des Bieres im Stadtgebiete Laibach einheben, und es wurde weiter angedeutet, daß man seinerzeit rücksichtlich der Schulumlage der Stadt Laibach gewisse Versprechungen gemacht habe. Nun es scheint mir denn doch, daß gerade das Bier kein richtiges Compensationsobject für die Schulumlage bildet, denn die Schulumlage für den Landesfond tragen nur alle directen Steuerzahler der Stadt, während die Biersteuer doch nicht allein von denselben Steuerträgern, sondern auch von allen denjenigen getragen wird, welche eine directe Steuer nicht entrichten; es wird also ein ganz anderer Interessentenkreis zu dem sogenannten Ausgleich herangezogen. Ich darf aber weiters auch behaupten, daß eine derartige Compensation auch deshalb nicht am Platze ist, weil von Seite des Landesfondes für die Stadtgemeinde Laibach, was die Schulen betrifft, viel mehr geleistet wird, als für das flache

Land. Wir haben am Lande Schulen, wo 120, 160 bis 180 Schüler auf eine Lehrkraft kommen, während in Laibach von Seite des Landesauschusses und des Landeschulrathes viel coulanter vorgegangen und in viel höherem Maße den Bedürfnissen Rechnung getragen wird, und Schulen errichtet und erweitert werden, ohne daß gerade immer das gefegliche Ausmaß von 80 Schülern auf eine Lehrkraft käme.

Die Bierauslage ist also nicht das entsprechende Compensationsobject, um der Stadtgemeinde die Zuficherung einzulösen, die ihr früher einmal vielleicht gegeben worden ist. Es kommt weiter in Betracht, daß die Einhebung der Umlage auf den Bierconsum von Seite der Gemeinde und des Staates in Laibach als einem geschlossenen Orte für andere Zwecke erfolgt, nämlich für Gemeinde- und Staatszwecke, und daß eben infolge dessen bei einer Landesaufgabe von 1 fl. 50 kr. die Bevölkerung in einer ganz ungleichen Weise für die Landes Zwecke herangezogen würde, eine Ungleichheit, die den Unterschied zwischen Stadt und Land als ganz bedeutend erscheinen ließe, da die Landbevölkerung um 50 % höher besteuert würde als die Stadt. Weiter ist zu erwägen, wie der Herr Berichterstatter erwähnt hat, daß sieben Orte die Bierumlage eingeführt haben; dieselben Rücksichten, die für Laibach sprechen, lassen sich auch für diese geltend machen; werden aber alle diese Orte berücksichtigt, so werden dem Beispiele dieser sieben Orte und der Stadt Laibach auch viele andere Orte folgen, und dann müßte consequenterweise auch diesen Orten die gleiche Berücksichtigung zutheil werden und müßten auch sie in schwächerer Weise für die Landesumlage herangezogen werden. Es ist weiter nicht zu übersehen, daß am Lande dem Brantwein trinken viel ausgiebiger gehuldigt wird, als in der Stadt. Gerade am flachen Lande ist es nothwendig, der Brantweinpest direct und indirect entgegenzutreten, und zwar indirect dadurch, daß man der Bevölkerung ein Genußmittel zugänglich macht, resp. es nicht vertheuert, welches den Brantweinconsum ablenkt. Eine solche Vertheuerung aber wird durch die Bierausgabe eingeführt, und deshalb glaube ich, daß man am Lande mit der Erhöhung der Ausgabe geradezu vorsichtiger sein muß, als in der Stadt. Es wurde weiter nach dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer für das Land eine Ausgabe von 1 fl., für die Stadt Laibach eine solche von 70 kr. per Hektoliter in Aussicht genommen. Nun dieser Antrag gleicht die Sache schon mehr aus, als der ursprünglich im Finanz-ausschusse gestellte Antrag. Ich kann aber auch für diese Ziffern keine eigentliche Ratio finden mit Ausnahme der Thatfache, daß diese Ziffern in Steiermark eingeführt sind und dies ist auch der einzige Grund, den der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer für die Unterscheidung angeführt hat. Eine Ausgabe von 70 kr. per Hektoliter ist aber gerade ein Betrag, der weder auf Liter, halbe Liter, noch auf $\frac{3}{10}$ Liter aufgetheilt werden kann, und da muß man denn doch fragen, was wird die Folge davon sein? Die Folge wird die sein, daß 70 kr. eingehoben, 1 fl. aber auf die Consumenten aufgetheilt wird; der Gewinn von 30 % wird nach dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer jedenfalls in die Tasche des Wirtes fließen. Der Wirt, der jetzt das Hektoliter mit 20 fl. verkauft, wird es nachher mit 21 fl. thun und daher per Hektoliter außer dem gegenwärtigen Gewinn noch einen Mehrgewinn

von 30 kr. erzielen; dies wäre die Folge der Annahme des Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer. Es kann jedoch meiner Ansicht nach nicht in der Intention des hohen Landtages gelegen sein, eine derartige Ungleichheit einzuführen, damit die Wirte in der Stadt etwas mehr verdienen. Der Zweck dieser Steuer ist, dem Lande eine Einnahme zu verschaffen, die Steuerträger, welche von der Grundsteuer, Hausclassen-, Hauszinssteuer und überhaupt von directen Steuern überlastet sind, nicht noch stärker heranziehen, nicht aber den Gastwirten in Laibach, weil sie hier eine höhere Regie haben, Existenzbeiträge zu leisten. Wenn man sagt, daß die höheren Regiekosten der Wirte in Laibach die gleiche Umlage mit 1 fl. per Hektoliter nicht vertragen, so kann ich hiefür keinen Grund finden. Hiebei will ich die Frage, ob eine Ueberwälzung stattfinden wird, als eine offene betrachten. Ich für meine Person neige der Ansicht zu, daß die Wirte die Ausgabe überwälzen werden, wenigstens werden sie dazu den Versuch machen, und dann werden sie selbst 70 kr. zahlen, 1 fl. aber überwälzen. Das wird die Folge sein. Sollte die Ausgabe aber nicht überwälzt werden, dann wird eine Ueberwälzung weder am Lande noch in der Stadt stattfinden, es wird vielmehr von Seite der Fabrikanten ein Nachlaß eintreten, keinesfalls aber werden die Wirte hiebei in Mitleidenchaft gezogen werden. Anders liegt die Frage wohl bei einer gleichen Besteuerung mit 1 fl. per Hektoliter. Wenn dann überwälzt werden wird, so wird 1 fl. überwälzt werden und dann wird das geschehen, was der hohe Landtag verlangt, daß nämlich nicht der Fabrikant und nicht der Wirt, sondern der Consument die Steuer zahlen soll. Bei dem Ansatze von 70 kr. ist aber, ich wiederhole dieses, eine lediglich auf die Umlagenhöhe sich beschränkende Ueberwälzung nicht möglich, denn da wird wahrscheinlich mehr überwälzt werden. Das ist der ganz subjective Standpunkt, den ich in dieser Frage einnehme und den ich dem hohen Hause zur Kenntniß zu bringen mich für verpflichtet erachtet habe. Was Steiermark betrifft, so ist es richtig, daß dort diese Ziffern festgesetzt sind; es würde aber zu weit führen, wollte ich alle Verhältnisse auseinanderlegen, welche seinerzeit in Steiermark dafür maßgebend waren.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. vitez Bleiweis se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Bleiweis.

Visoka zbornica! Govoriti hočem samo na kratko, da poudarjam važnost predloga, ker oskoduje prebivalstvo naše, katero bi morali vzgojiti, da povžije kolikor mogoče veliko piva. Vsaj vidimo, koliko skode provzročuje zganjepitje in na drugi strani pa je vino tako pičlo v naši deželi, da res več ne moremo govoriti o vinopitji, tako da ostane le še pivo. Sedaj hočemo pivo obdačiti in vsled tega obdačenja ne bodo trpeli samo konsumenti, kajti gostilničarji bodo skušali davek odvracati na konsumente, ampak tudi gostilničarji, ker bo naklada vsaj v prvih letih vplivala na konsum in na drugi strani bo oskodovana tudi pivovarska industrija, ki v naši deželi ni tako razvita, kakor n. pr. na Bavarskem.

Trije faktorji bodo torej oškodovani, dohodki dežele pa ne bodo tako veliki.

Iz teh ozirov se ne morem prav ogrevati za ta davek in bi rajše želel, da bi se v tem oziru še dalje posvetovali in prišli morda do kakega drugega sklepa. Končno se bom tudi jaz udal in v tem oziru bi želel, da bi se sprejel predlog gospoda dr. Schafferja, ker se mi zdi krivično, da bi se z naklado Ljubljana enako obremenila, kakor ostala dežela. Ker se tukaj veliko več davka plačuje od piva, kakor na deželi in ker je po drugih deželah tudi glede glavnih mest drugače določena naklada na pivo, kakor na deželi in ni nobenega povoda, da bi pri nas postopali drugače, zatoj toplo priporočam, ako se že sploh vpelje ta novi davek, da se sprejme predlog gospoda dr. Schafferja.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Šuklje se je oglasil k besedi.

Poslanec Šuklje:

Po tej dolgi debati bodi tudi meni dovoljenih par kratkih besed, da precizujem svoje stališče. Ko sem v roke vzel dnevni red današnje seje, moram reči, da me je ena stvar neprijetno dirnola. Čital sem namreč v tem dnevnem redu: «Ustno poročilo o prilogi deželnega odbora glede vpeljave deželne naklade na pivo.» Meni se ne vidi v redu, da se o tej stvari poroča ustmeno, zlasti zato ne, ker popolnoma pritrujem besedam častitega gospoda poročevalca in častitega gospoda tovariša dr. Schafferja, v tem smislu namreč, da je to najvažnejši predlog s katerim se imamo sploh baviti v letošnjem zasedanju. Predlog je jako važen, tvarina jako zanimiva in znamenita in torej je bilo že radi dostojnosti treba, da bi bil finančni odsek temu poročilu in predlogu svojemu dodal tudi pismeno motivno poročilo. Ustmeno se lahko poroča, če prosi učiteljska uduva Urša Cvek za podaljšanje miloščine (veselost — *Freutheit*), ali če gre za podporo radi poprave kake občinske poti. O tako važnem predmetu pa, kakor je danes na razgovoru, zahteva ugled deželnega zastopa, da bi nam bil finančni odsek svoje razloge obrazložil in pojasnil potom pismenega poročila.

Da bi bil častiti gospod poročevalec finančnega odseka to storil, bi se bil izognil tudi nekaterim neprilikam. Pred vsem ne bi morda videli tega velikega nasprotstva med predlogo deželnega odbora in med ustnim poročilom častitega gospoda poročevalca. Ravno vsled tega, ker ni nobenega pismenega odsekovskega poročila, bi bilo sklepati, da se strinja častiti gospod poročevalec finančnega odseka z argumenti deželnega odbora. Pa o tem soglasji se ne more govoriti in ravno v najvažnejši stvari vidimo razloček med utemeljevanjem častitega gospoda poročevalca in poročilom deželnega odbora. Najmerodajnejše vprašanje pri indirektnih davkih je namreč davčno odvalivanje. Kdo bo v istini nosil ta davek? Ali je oni, ki je davkoplavevalec po zakonu, ob enem tudi dejanski nositelj bremena, katero se navali ljudstvu s to naklado? To vprašanje je najbolj stringentno in v tem

oziru vidimo, da je prečastiti gospod poročevalec finančnega odseka po vsem drugega mnenja, kakor deželni odbor. Deželni odbor pravi — in jaz ga zavidam za to njegovo sigurnost (bere: — *ließt*): «Lahko se trdi, da je tudi v Ljubljani zveksanje pristojbin na pivo mogoče, ne da bi vsled tega cena pivu poskočila, ne da bi se konsum zmanjšal in ne da bi izdelovanje piva škode trpelo. Na deželi, kjer so davki na pivo za 2 gld. 9 kr. nižji nego v Ljubljani, pa cena tudi ne more poskočiti, ker bi bil prenos naklade na konsumente povsem neopravičen.»

Deželni odbor torej pravi: Cena pivu se ne povišala in konsumenti ne bodo prizadeti — a kaj pravi častiti gospod poročevalec? On pravi: «Vsaj ne bodo škode trpeli ne pivovarnarji in ne krčmarji, ampak pritegnejo se le konsumenti...» Če sta si deželni odbor in odsekovi poročevalec tako navskriž, potem treba tak razloček pač natančno pismenim poročilom pojasniti. Sicer pa mislim, ako bi bil gospod kanonik Klun, katerega kot jako izvedenega in delavnega tovariša čislam, napisal svojo teorijo, da bi mu bila marsikatera beseda ostala v peresu. Vse kaj drugega je poročati pismeno ali ustmeno! Ako bi bil gospod poročevalec napravil pismeno poročilo, mislim, da bi danes pogrešali marsikater grozen stavek tudi v njegovem razmotrivanju indirektnih davkov in njihovih prednosti pred direktnimi, v čemer je bil tako nazadnjašk, kakor si bolj nazadnjaškega ne morem misliti niti najhujšega pruskega «jungerja».

Gospoda moja! Vaša stranka se je v zadnjem letu v marsikaterem oziru predrugačila. To se vidi zlasti v vašem organu «Slovenec». Dandanes je morda glavna naloga njegova pobijati kapitalizem.

Ravno v članku od pondeljka je čitati, kako se radikalna narodna in nemška stranka z eno frazo, z enim «slagerjem» pobija kot kapitalistična stranka. Postavljate se torej na protikapitalistično stališče. In kaj čujemo danes iz ust častitega gospoda poročevalca finančnega odseka, ki je voditelj tiste stranke? Da se v davčnih vprašanjih postavlja na stališče najbolj omejenega kapitalizma (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Čujte!»), katero se sploh dá izumeti.

To so na vsak način velika protislovja in tudi v tem oziru bi bilo želeti posebnega pojasnila.

Vprašanje je, kdo bo pa plačeval ta novi davek? Istega mnenja sem kakor gospod poročevalec finančnega odseka nasproti deželnemu odboru. Pivovar ga ne bo plačal. Moral bi ga plačati le, ako gredo pivovarji v sosednih deželah z cenami piva navzdol, ker bi ga v tem slučaju tuja konkurenca prisilila, da jih zniža tudi on. Dokler se pa to ne zgodi, ni misliti na kaj takega in vsaj bi tudi to ne bilo ležeče v intencijah predloga samega, ki meri na to, da se ne sme zadeti produkcija, ampak le poraba. Pivovar torej tega davka ne bo plačal. Ali pa mislite, da so krčmarji naši pri najboljši volji v stanu, zložiti onih 100.000 gld., katere mislimo dobiti pri nakladi na pivo? Gospoda moja, ves dohodninski davek na Kranjskem znaša približno 360.000 gld., ali tu pa je že všteta velika dohodarina južne železnice v znesku kakih 140.000 do 150.000 gld. in vštet potem davek Idrijskega rudokopa, tako da

lahko rečem, le kacic 140.000 gld. znaša dohodninski davek vseh drugih obrtnikov, in Vi mislite na to, da bodo krčmarji sami z nova kakih 100.000 gld. na svoje rame vzeli! Ta stvar torej bo zadela konsumente, in družega ne bo preostajalo, kakor da bode te podražili pivo, ki je pri nas itak že dražje, nego po drugih deželah. Konzum se bo zmanjšal in v prvi vrsti bodo vsled tega prizadete domače pivovarne. One bodo imele posredno škodo vsled zmanjšanja konsuma, in jaz se popolnoma ujemam z častitim gospodom predgovornikom iz one (desne — rechte) strani, ki je naglašal važnost te domače industrije.

Leta 1890. zavžilo se je pri nas na Kranjskem kuhanega piva 54.000 hektolitrov — govorim v okroglih številkah — leta 1893. poskočil je konzum na 93 000 hektolitrov, in če se je leta 1894. znižal na 84.000 hektolitrov utegnili so na to znižanje morda nekoliko vplivati meteorološke razmere onega leta, kajti imeli ste lani deževno pomlad in deževno poletje, kar precej vpliva na porabo piva. Vender se sme na vsak način trditi, da se je v poslednjih letih ta produkcija pri nas začela razvijati.

Ali ima pa potem prav častiti gospod poročevalec, če pravi, da to ne zadene deželne interesa, če se dvigne in razcvita pivovarstvo na Kranjskem? Jaz ne morem umeti takih argumentov. Gospoda moja, mi bi morali vsako veliko obrtnost negovati kakor punčico v očesu! Oglejte si trgovinsko bilanco naše dežele, koliko izvažamo približno iz dežele in koliko moramo uvažati, in videli bode, da imamo v naši trgovinski bilanci velik manko, velik pasivni saldo. Pokrivali smo ga v zadnjih desetletjih z ono glavnico, ki je tičala v naših gozdih. To pa ne bo šlo tako naprej in zato ne preostaje nič družega, kakor da moramo skrbno negovati vsako panogo obrtnije, katero imamo v deželi.

Pa tudi tega ne umem, kako se more tako hladnodušno reči: »Vsaj se kmetijstvo nima ničesar bati od te naklade, ker ne pridelavamo pri nas ne hmelja, ne pivovarskega ječmena.« Istina, do sedaj ne, pa kdo more reči, da naša dežela, da molčim o hmelji, ne bi bila za produkcijo pivovarskega ječmena? Slučajno sem enkrat posredoval v taki zadevi. Neki posestniki v Novomeški okolici so začeli po malem misliti na pridelovanje pivovarskega ječmena. Dobil sem na Dunaj nekoliko poskušanj in dal sem blago mladočeskemu poslancu Čestmíru Langu, ki je pivovarnar po svoji obrti, v preiskavo. On je stvar prevzel, analiziral blago in mi dal pismeno poročilo, katero sem poslal vodji Grmske šole. To poročilo nikakor ni neugodno. Po tej prvi skušnji se ne more reči, da bi bila ta produkcija pri nas nemogoča. Strokovnjak se je izjavil, priznavajoč močno kaljivost tistega pivovarskega ječmena, da je za lokalno pivovarstvo prav dober, le kar se tiče daljšega eksporta, da je za daljši eksport dvojilne vrednosti. Tudi iz kmetijskega stališča se torej ne more reči, da dežela nima nobenega interesa, ali pivovarstvo propade, ali procvita. To je eno. Kar se tiče pa družega, bi jaz vender releviral nek izraz, ki ga je rabil gospod poročevalec finančnega odseka. On je namreč vedno tako govoril, kakor da bi sedaj za vse

deželne naprave plačevali jedino le direktni davkoplačevalci, in kakor da bi se vsa potreščina le pokrivala s priklado na direktne davke. Vsaj je gospod kolega Klun tudi poročevalec deželnega zaklada in ve ravno tako kakor jaz, ali kdo drug izmed nas, da razmeroma nobena dežela v celi Avstriji ne pobira toliko indirektnega davka, kakor ravno dežela Kranjska. Če gre po njegovem računu, imeli bomo, ako se ozremo na proračun deželnega zaklada, ki ga nam je predložil deželni odbor, nepokriti primankljaj v skupnem znesku 800.458 gld. in kako ga hočemo pokriti, gospoda moja? S 40 % priklado na užitnino, ki znaša 136.000 gld., od žganja dobimo 203.000 gld. in od piva se nam je nadejati tudi 100.000 gld. Če vzamete primankljaj, ki je proračunjen na 800.458 gld., vidite torej, da imate potem indirektnih davkov pokriti 439.322 gld., in le 361.000 gld. bi potem spadalo na direktne davke. To ni «fair», to ni dostojno, ampak jaz rečem naravnost, neumestno in nevarno je ravno v sedanji dobi socialističnega gibanja. Kam pridete pa, ako hočete tistim, ki nimajo družega nego delo svojih rok, nalagati še novih indirektnih davkov?

Iz vseh teh vzrokov bi se jaz sicer ne protivil z mirnemu povišanju deželne naklade na direktne davke. Z ozirom na velike potreščine deželnega zaklada, ki so še večje, nego smo si jih lani predstavljali, bi ne hotel ugovarjati, ako se sklene naklada na pivo, vender pa ne sme biti visoka, kakor se predlaga, ker se nekaj bremena še lahko naloži direktnim davkoplačevalcem; 38 % deželna priklada na direktne davke to ni toliko, da bi se moglo reči: Nikakor ne čez to mejo! Leta 1878. imeli smo 48 % ali 47 % deželno naklado na direktne davke, leta 1884. celó 58 %, in par odstotkov več bi morda tudi danes še primaknili dosedanjim nakladom. Torej, gospoda moja; morali bi direktni davkoplačevalci tudi nekoliko prevzeti višjega bremena.

Zaradi tega bi si jaz dovolil staviti sledeči predlog kot eventualni predlog:

«V delno pokritje deželnih potreščin pobirati je l. 1895. samostojno naklado 50 kr. od vsakega hektolitra použitega piva ne glede na sacharometerske stopinje.»

Ako pa ta predlog pade, bom jaz glasoval za predlog častitega gospoda tovariša dr. Schafferja, ker mislim, da je treba razmere v Ljubljani drugače soditi, kakor razmere na deželi.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Šukljeta, naj izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in torej v debati.

Gospod poslanec Pakiž se je oglašil k besedi.

Poslanec Pakiž:

Visoka zbornica! Nikakor nisem pričakoval — in jaz mislim, da tudi drugi častiti gospodje poslanci niso mislili, da bo razprava o tej izvanredni točki

toliko časa trajala. Čudim se vsem gospodom predgovornikom, da imajo nekakšno skrb za prodajalce piva, za oštirje. Vprašanje je, kdo da bo plačeval novo naklado. Tu pridejo trije faktorji v poštev in ti trije faktorji jo bodo gotovo brez vsakega dvoma plačali. Dežela ima brezdno, veliko luknjo v svojih financah, potrebsčine so silno velike in to je zadosten dokaz, da je treba take naklade. Gospodje govorniki so deloma ugovarjali nakladi na pivo. Čudim se temu. Če se napravi naklada eden goldinar na hektoliter, to ni veliko. Naklada bi se razdelila na tri faktorje. Pivovarnar in gostilničar imata oba svoj dobiček pri prodaji piva in torej je opravičeno, da se pritegneta k nakladi. Čim več zaslužita, tem več naj plačata davka, kakor zemljiški posestnik od čim večjega zemljišča, trgovec od čim večje kupčije in ravno tako hišni posestnik od čim večje hiše, plačuje tim višji davek.

Zakaj pa naj bi naklade na pivo ne plačal tudi tisti, ki ga bo užival? Če bo oštir povišal ceno vrčku piva za en krajcar, potem je dohodek gotov. Kdor ga bo več užival, bo več ptačal. To je popolnoma opravičeno in zadene enega kakor družega brez izjeme. V tisto, kar se je govorilo o direktnih davkih, se jaz ne spuščam, ker nikdar ni moj namen, da bi hotel koga zbadati. Mnogi še pojma nimajo, kaj so direktni davki. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Mi jih več plačujemo kakor gospod Pakiž!») Prosim, jaz splošno govorim. Marsikateri se potezajo za direktne davke, ki še pojma nimajo, kaj da je to.

Ne bom nadalje govoril, ampak le na kratko priporočam visoki zbornici, da izvoli nespremenjeno sprejeti predlog, katerega je stavil častiti gospod poročevalec finančnega odseka.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich*.)

Če ne, gospod poročevalec?

Poročevalec Klun:

Najprej naj govorim o predlogu gospoda poslanca Luckmanna in gospoda poslanca Hribarja.

Častiti gospod tovariš Luckmann je predlagal, da naj se preko predloga finančnega odseka preide na dnevni red, gospod poslanec Hribar pa, da se preloži nadaljevanje današnje razprave na kak drug dan, morebiti — če sem ga prav umel — na tisti čas, ko bomo obravnavali proračun deželnega zaklada. Gospod poslanec Luckmann je rekel, da se nam bo morebiti vender posrečilo najti kako sredstvo, da nam ne bo treba vpeljati naklade na pivo. Jaz bi bil le želel, da bi nam bil gospod poslanec Luckmann imenoval kako tako sredstvo, ker bi nam bilo potem mogoče sprejeti predlog gospoda poslanca Hribarja, češ, da naj se finančni odsek posvetuje o dotičnem na novo sproženem sredstvu in visoki zbornici stavi svoj končni predlog. Ali ker tega gospod poslanec Luckmann ni storil, in nam ni imenoval nobenega sredstva, ne morem biti za odložilni predlog gospoda poslanca Hribarja, ampak mu moram odločno ugovarjati.

V odseku se je stvar obširno razpravljala, ker se pa ni sklenilo, da naj sestavim pismeno poročilo, ampak da naj poročam ustmeno, zdelo se mi je za tiste gospode tovariše, ki niso bili v odseku — med njimi je bil tudi gospod poslanec Hribar, akoravno je član finančnega odseka, in je sicer priden obiskovalec njegovih sej — potrebno, da obširno navajam razloge, ki so vodili finančni odsek, da je storil omenjeni sklep (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Sem Vas tudi pridno poslušal!»); zato gotovo ne zaslužim nobenega očitanja, ker sem tako obširno poročal. Jaz bi bil veliko rajši prav malo govoril, ali ker ni bilo pismenega poročila, zdelo se mi je potrebno govoriti obširneje.

Zdi se mi pa tudi, da ima ravno gospod poslanec Ljubljanskega mesta najmanj uzroka protiviti se predlogu, katerega stavlja finančni odsek gledé vpeljave deželne naklade na pivo, in da bi se moral on ravno kot poslanec Ljubljanskega mesta vsakemu drugemu predlogu, zlasti takemu, ki bi meril na to, da naj se deželni primanjkljaj ali del njegov zopet prevali na davkoplačevalce in zaradi tega poviša deželna naklada. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Zakaj?») Zakaj? Opczarjam gospoda poslanca Hribarja na letno poročilo deželnega odbora, kjer se na strani 14. nahaja izkaz neposrednjega davka za leto 1893. Iz tega izkaza je razvidno, da plačuje Ljubljana vsega davka, ki je podlaga deželni nakladi, 442.000 gld. Če bi torej deželno naklado povišali — in povišati bi jo bilo treba za 10 % — bi Ljubljansko mesto plačalo 44.000 gld. za pokritje deželnega primankljaja. V prvi vrsti bi bili zadeti tisti, ki plačujejo dohodarino, v drugi vrsti tisti, ki imajo plačevati hišnonajemninski davek, v tretji vrsti tisti, ki plačujejo pridobnino in davek od krošnjarstva in šele v zadnji vrsti oni, ki plačujejo zemljiški davek, ki je pa v Ljubljani jako majhen in znaša samo 7472 gld. Končno pride se tisti mali znesek, ki ga plačujejo posestniki hiš, ki so proste hišnorazrednega davka. Torej bi bili v prvi vrsti prizadeti trgovci, obrtniki in hišni posestniki. Ako pa vzamete naklado na pivo, je ona ravno za Ljubljano najprikladnejše sredstvo za pokritje deželnega primankljaja. Reklo se je, da se v Ljubljani popije okolu 20.000 hektolitrov piva. Ako se sprejme predlog finančnega odseka, plačevala bo Ljubljana 20.000 gld., to je za 24.000 gld. manj, kakor bi morala plačati vsled povišanja deželne naklade; sedaj pa se vprašam, ali bodo v Ljubljani pripomogli k deželni nakladi na pivo samo Ljubljanski trgovci, obrtniki, hišni posestniki in tisti, ki plačujejo zemljiščni davek? Pivo pijejo tudi drugi ljudje, ki ne plačujejo nobenih naklad; uradniki, profesorji, duhovniki, vojaki, vsi ti bodo pritegnjeni po nakladi na pivo, in prav veliko bodo pripomogli tudi unanji ljudje, ki v Ljubljani tem rajši pivo pijejo, ker doma na deželi ne dobivajo dobrega.

Iz vsega tega je razvidno, da je za Ljubljano najboljše, ako se pokrije deželni primanjkljaj potom naklade na pivo.

Ljubljancani bi se morali vzdigniti zoper vsakega poslanca, ki bi hotel priporočati povišanje deželne naklade na direktne davke.

Predlogu gospoda poslanca Hribarja, da naj se nadaljevanje današnje razprave preloži na dnevni red jedne prihodnjih sej, moram ugovarjati iz dvojnega ozira, ker je namreč na jedni strani finančni odsek vso to stvar v štiriurni seji že temeljito pretresal in ker na drugi strani zasedanje naše hiti k koncu in moramo rešiti še veliko važnih točkov. Reč se je danes vsestransko obravnavala, in če jo sedaj odstavimo z dnevnega reda, začela se bo pri drugi priliki zopet obsirna razprava, s katero izgubimo le veliko časa. Razun tega moram poudarjati, da je treba pripraviti okvir in podlago za deželni proračun, in da je treba zaradi tega poprej rešiti tudi to vprašanje.

Gospod poslanec Hribar mi je očital in pridružil se mu je v tem oziru tudi gospod poslanec Šuklje, da je jako nazadnjaško stališče, dandanes priporočati vpeljavo indirektnih davkov. Opozarjam, da že veliko let sem traja boj med strokovnjaki, ali je boljši indirektni ali direktni davek in da ta boj še ni dovršen. Mislim torej, da tudi mi ne bomo rešili tega vprašanja. Kar se pa tiče naklade na pivo, moram reči, da sem pregledoval poročila raznih deželnih zborov in razloge, ki so se drugodi navajali za to naklado, in našel sem, da se je v drugih deželah naklada na pivo utemeljevala z istimi razlogi, katere sem danes jaz našteval; zato se čisto nič ne sramujem in me prav nič ne boli, če se mi očita, da zastopam nazadnjaška načela. Mislim pa, da so veliko bolj nazadnjaški oni, ki zahtevajo, da naj se vsa bremena nakladajo direktnim davkoplačevalcem. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Saj ni res!») Naklada na direktni davek ni nič novega; ali je mar to kak napredek 19. stoletja, prijeti direktnega davkoplačevalca, ko je vendar od davnih časov znano, da se direktni davek najlažje zadene? Ravno narobe; kdor kaj novega iznajde in vpelje, on gre z napredkom, ne pa, kdor se drži starih običajev.

Oba gospoda poslanca sta se v nekakem soglasji tudi spodtikala nad tem, da hočemo delavce (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «In delavke!») obremeniti s to naklado. Gospod dvorni svetnik Šuklje pravi, da je to pri današnjem socialnem gibanju nevarna stvar. Mislim, da ta ugovor ne velja. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Zakaj ne?») Ko se je v državnem zboru, v obrtnem odseku sklepal zakon o zavarovanju delavcev proti nezgodam, poudarjali so ravno delavci najbolj, da nikakor ne marajo, da bi drugi zanje plačevali, temveč sami hočejo plačevati, da bodo imeli pravico, kaj govoriti. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Tukaj pa nimajo nič govoriti!») Opozarjal bi gospoda poslanca Hribarja na to, da je poprej grajal navado, da se nekateri gospodje pri obravnavah razgovarjajo in posezajo govornikom v besedo. Želel bi bil, da bi bil gospod poslanec sedaj prejel svojega soseda. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Katerega!») Gospoda poslanca dr. Tavčarja, ker ima on v prvi vrsti to navado. (Veselost. — Heiterkeit.) Ravno sedaj torej, ko se hoče delavcem dati pravica, da naj tudi imajo svoje zastopnike v državnem zboru in v deželnih zborih, mislim, da je pravično, ako se jim v onem oziru

ustreže, dati jim priliko, da tudi kaj doprinašajo k deželnim stroškom. (Veselost. — Heiterkeit.)

Če sem rekel: «Kdor več ima, več potrosi», tega nisem trdil absolutno, ampak sem dejal, da je navadno tako. Marsikateri skopuh ima jako velikih dohodkov, pa manj potrosi, kakor navaden človek.

Častiti gospod tovariš Luckmann je med drugim tudi priporočal, da naj se poviša naklada na žganje; ali naklada na žganje je že tako velika, da moramo biti veseli, ako jo nam sploh pusté. Mislim, da bi bilo vsako povišanje za deželni zaklad nevarno. Sicer pa omenjam, da ljudje, ki segajo po žganji, tega ne delajo, kakor misli častiti gospod deželni predsednik zaradi tega, ker jim je pivo predrago, katero bi rajši pili, ako bi bilo cenejše. Ljudje ne segajo po žganji zaradi pijače, ampak oni hočejo imeti kolikor mogoče veliko alkohola, zato bodo ostali pri žganji, ako bi se cena pivu še tako znižala.

Gospod poslanec Luckmann se moti, če trdi, da bomo državni pri-spevek 127.000 gld. imeli še v prihodnjem letu. Ta donesek poteče že z letošnjim letom, zato moremo že sedaj skrbeti, da dobimo na jedni strani pokritje letošnjega primanjkljaja, na drugi strani pa preskrbimo za prihodnje leto nadomestek tega odpadka.

Gospod poslanec Šuklje je našel veliko nasprotstva med poročilom deželnega odbora in odsekovim poročilom. Jaz mislim, da za to, kar je poročal deželni odbor, vendar ni odgovoren finančni odsek. V finančnem odseku se je utemeljeval predlog tako, kakor sem poprej omenjal. Povdarjalo se je, da bodo gostilničarji gotovo poskočili s ceno piva. Ne vidim pa nobenega uzroka, da bi se to zamolčalo, in če sodimo, da se bo pivo na ta način podražilo, zaradi tega še ni treba pismenega poročila.

Gospod poslanec Šuklje mi je zlasti tudi očital, da sem v nasprotji s stranko, k kateri spadam, in je omenjal nekega članka v «Slovencu». Za to, kar piše «Slovenec», jaz nisem odgovoren. Jaz imam svoja načela ter jih zagovarjam, nikakor pa nisem vezan zagovarjati tistega, kar se je pisalo v omenjem listu. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Vseh načel, «Slovenca» torej ne zagovarjate?») Jaz bi le rad vedel, kakaj gospod poslanec Hribar sedaj ne zvršuje naloge, ki si jo je stavil, in ne opominja svojega tovariša, naj me ne moti? (Veselost. — Heiterkeit.) Gospod poslanec Šuklje je rekel, da stojim na stališči kapitalizma. Temu nasproti moram omenjati, da jaz veliko manj stojim na stališči kapitalizma, kakor gospod poslanec Šuklje; kajti on je rekel, da ima naša dežela malo obrti, in da moramo vsako panogo velike obrti — torej kapitalizem — kolikor mogoče podpirati. Jaz ne stojim na kapitalističnem stališči, ali v tem oziru se strinjam s trditvijo gospoda poslanca Šukljeta; če se pa v tem slučaju ne razločujeva, ne vem zakaj mi to potem očita.

V govoru gospoda poslanca Šukljeta zapazil sem tudi neko protislovje. Začetkom svojega govora je trdil, da bodo ta davek plačevali gostilničarji, na konci svojega govora pa je prišel do sklepa, da ga bodo vendar plačevali pivovarnarji. (Poslanec Šuklje: — Ab-

geordneter Šuklje: «Indirektno! — sem jaz govoril.» Jaz mislim, da to ni posebno soglasje. Neopravičeno je tudi bilo, meni očitati, kakor da bi bil jaz govoril za pokritje deželne potrebščine samo z indirektnimi davki. Ali je gospod dvorni svetnik Šuklje na usesih sedel, kó sem omenjal vseh indirektnih davkov, katere že imamo in ko sem celo navajal številke, koliko dobivamo od indirektnih davkov, namreč 136.000 gld. naklade na užitnino in 215.000 gld. od naklade na zganje? To so torej reči, ki nikakor ne opravičujejo očitaj, ki sem jih čul od one strani.

Gospod poslanec priporoča malo naklado na pivo in povišanje doklade na direktne davke. Za letos to povišanje ni potrebno. Za letos bomo popolnoma redno izhajali z naklado na pivo, ker bo primanjkljaj majhen; za drugo leto pa pride večja naklada na direktne davke vsled resolucije, ki je bila sprejeta v visoki zbornici, da se ima v bodoče za šolske namene pobirati ne samo 10% naklada na direktne davke, ampak da naj pokrijemo vso potrebščino za ljudsko šolstvo s posebno naklado na direktne davke. To se bo zgodilo in takrat se bo pokazalo, da bo treba ravno zaradi šolstva naklado povišati.

Predlogu gospoda poslanca Šukljeta, da naj se vpelje samo 50 kr. naklade na pivo, ne morem pritrditi, ker je to tako majhen znesek, da bi nam z ozirom na velike troške za umetniške in dobrodelne naprave ne bilo veliko ž njim pomagano. Ravno tako se moram iz razlogov, katere sem že navajal, protiviti predlogu gospoda poslanca dr. Schafferja, da naj se za mesto ljubljansko napravi razlika.

Po vsem tem prosim, naj visoka zbornica zavrne predlog gospoda poslanca Luckmanna, da se preko predlogov finančnega odseka preide na dnevni red in ravno tako zavrže predlog gospoda poslanca Hribarja, ki hoče, da se stvar za danes odloži in nadaljuje razprava v jedni prihodnjih sej. Nadalje prosim, da visoka zbornica odkloni tudi predlog g. poslanca dr. Schafferja in nasvet gospoda poslanca Šukljeta, in da izvoli sprejeti predloge finančnega odseka.

Poslanec Hribar:

Prosim besede za faktučni popravek.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi za faktučni popravek.

Poslanec Hribar:

Jaz v svojem govoru gledé znižanja naklade na pivo v Ljubljani nisem niti z besedico omenil občinske doklade na pivo, ampak sem govoril le o erarni dokladi. Častiti gospod deželni predsednik pa se je držal samo občinske doklade in ni omenil erarne doklade.

Nasproti častitemu gospodu poročevalcu finančnega odseka omenjam, da se jaz nisem spodtikal nad opazkami, s katerimi posegajo gospodje poslanci v kak govor, temveč, da sem se izrekel le proti glasnemu pogovarjanju gospodov poslancev med saboj.

Deželni glavar:

Sedaj preidemo na glasovanje. V prvi vrsti pride na glasovanje predlog gospoda poslanca Luckmanna in, ako ta pade, glasovali bomo o predlogu gospoda poslanca Hribarja. Ako pade tudi ta predlog, glasovali bomo o predlogu gospoda poslanca Šukljeta, in če se ta predlog odkloni, o nasvetu gospoda poslanca dr. Schafferja. Ako pade tudi ta nasvet, pride na glasovanje predlog finančnega odseka.

Poročevalec Klun:

Prosim besede k glasovanju. Ta vrsta glasovanja se mi ne zdi pravilna. Pravilno bi bilo, da se najprej glasuje o višji številki (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «O spreminjajočem predlogu!») Oba predloga gospoda poslanca dr. Schafferja in Šukljeta sta spreminjajoča, oba spreminjata predlog finančnega odseka.

Treba je pa vsakemu poslancu dati priliko, da označi svoje stališče. Tisti, ki glasujejo za predlog gospoda poslanca dr. Schafferja, imajo, ako ta predlog pade, še vedno priliko, glasovati za nižji znesek, kakor ga nasvetuje gospod poslanec Šuklje.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich bitte um's Wort zur Abstimmung. Ich glaube, daß nur die Reihenfolge der Abstimmung die richtige ist, wie sie der Herr Landeshauptmann festgestellt hat, indem hiedurch der einzelne Abgeordnete in die Lage veretzt wird, für seine Person noch immer für jene Anträge zu stimmen, die ihm relativ lieber sind, als die vorausgehenden, falls diese abgelehnt werden. Nur so kann die subjective Ueberzeugung zum Ausdruck kommen, weshalb ich an der Ordnung festzuhalten bitte, wie sie der Herr Landeshauptmann bestimmt hat.

Poslanec Šuklje:

Jaz mislim, da je častiti gospod deželni glavar popolnoma pravo pogodil, ko je nasvetoval vrsto glasovanja. Mislim to že z ozirom na lastni svoj predlog, o katerem sem rekel, da bom, ako se moj predlog odkloni, glasoval za nasvet gospoda tovariša dr. Schafferja. Vrsta glasovanja, kakor jo je nasvetoval častiti gospod deželni glavar, je torej popolnoma pravilna.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje. Gospod poslanec Luckmann predlaga, da se preko predloga finančnega odseka preide, na dnevni red. Prosim gospode poslance, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati. (Se odkloni. — Wird abgelehnt.) Predlog gospoda poslanca Luckmanna je padel.

Drugi predlog je predlog gospoda poslanca Hribarja. Gospod poslanec Hribar nasvetuje, da se nadaljevanje današnje razprave postavi na dnevni red ene prihodnjih sej. Gospod poslanec Hribar torej želi, da se razprava odloži z dnevnega reda današnje seje.

Poslanec Hribar:

Samo po sebi je umevno, da sem imel to v mislih. Popolnujem torej v tem zmislu svoj predlog.

Poslanec Klun:

Predlog meri na to, da se finančnemu odseku naroča, še jedenkrat baviti se z nalogo, katero je že rešil. Gospod poslanec Hribar je izrečno stavil predlog, da se stvar odstavi z današnjega dnevnega reda in dene na dnevni red jedne prihodnjih sej.

Deželni glavar:

Prosim torej, o tem predlogu glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Sedaj pride na vrsto predlog gospoda poslanca dvornega svetnika Šukljeta, ki predlaga, da se vpelje naklada na pivo v znesku 50 kr. na hektoliter. Gospodje poslanci, ki pritrdujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Sedaj pride na vrsto še predlog gospoda poslanca dr. Schafferja, ki se glasi:

2.) Zur theilweisen Bestreitung der Landesbedürfnisse ist für das Jahr 1895 eine selbständige Auflage von 70 fr. in der geschlossenen Stadt Laibach und von 1 fl. im übrigen Lande von jedem Hektoliter verbrauchten Bieres unabhängig von der Gradhaltigkeit desselben einzuhoben.

2.) Delno pokritje deželnih potrebščin pobirati je leta 1895. od vsakega hektolitra použitega piva ne gledé na saharometersko stopinjo samostojno deželno naklado 70 kr. v zaprtem mestu Ljubljani in 1 gld. v ostalem delu dežele.

Poročevalec Klun:

Prosim! Morebiti naj bi se o predlogu gospoda dr. Schafferja glasovalo tako, da bi se o enem delu, ki se razlikuje od predloga finančnega odseka, glasovalo posebej, o drugem delu pa, ki se strinja s predlogom finančnega odseka, skupno s predlogom finančnega odseka.

Deželni glavar:

Mislím, da je najbolje, ako se glasuje o predlogu gospoda poslanca dr. Schafferja kakor je stavljen, v celoti.

Prosim gospode poslance, ki pritrdjujejo temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim gospode, da nekoliko obstojé, da seštejem glasove. Za predlog glasuje 16 gospodov poslancev. Prosim nasprotno glasovati. Gospodje, ki so proti predlogu gospoda poslanca dr. Schafferja, izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog gospoda poslanca dr. Schafferja je sprejet.

Glasovanje o predlogu finančnega odseka torej odpade.

Poročevalec Klun:

Sedaj pride na vrsto zakon, ki je tiskan v prilogi 65. Gledé tega zakona imam omenjati, da se le stilistično v §§ 3. in 4. razlikuje od načrta, ki ga je v prilogi 40. deželni odbor predložil, da sta pa bistveno oba načrta jednaka.

Prosim, da se preide v nadrobno razpravo o načrtu zakona.

Deželni glavar:

Otvarjam nadrobno razpravo.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec Klun:

(bere §§ 1. in 2. načrtanega zakona iz priloge 65., ki obveljajo brez debate — liest die §§ 1 und 2 des Gesetzesentwurfes aus der Beilage 65, welche ohne Debatte angenommen werden.)

K § 3. imam naznaniti neko tiskarsko pomoto, katera se je tu vrnila; v zadnji vrsti drugega odstavka v nemškem tekstu premeniti je besedo «rectituiren» v «restituiren», tako, da se sedaj § 3. glasi:

«§ 3. Ta deželna naklada sme zadevati samo porabo in ne sme zadeti ne izdelovanja in ne trgovine.

V Ljubljani, katera velja za zaprto mesto, pobirati je deželna naklada pri uvozu kakor tudi pri izdelovanji piva; povračati je pa naklado pri izvozu piva iz Ljubljane v oni meri, po kateri je mestna občina ljubljanska zavezana, po obstoječih predpisih povračati mestne doklade.

V ostalem ozemlju, za katero ta zakon velja, se ta naklada ne sme pobirati ne pri izdelovanji in ne pri uvozu v ozemlje dežele ali v kateri kraj zunaj Ljubljane.

§ 3. Diese Landesaufgabe darf bloß den Verbrauch treffen, und darf durch dieselbe weder die Production noch der Handel getroffen werden.

In der geschlossenen Stadt Laibach findet die Erhebung der Landesaufgabe sowohl bei der Einfuhr als bei der Erzeugung von Bier statt; es hat jedoch die Rückvergütung der Aufgabe bei der Ausfuhr von Bier aus Laibach in jenem Maße zu erfolgen, nach welchem die Stadtgemeinde Laibach die städtischen Zuschläge nach den bestehenden Vorschriften zu restituiren verpflichtet ist.

Im übrigen Geltungsgebiete dieses Gesetzes darf diese Aufgabe weder bei der Erzeugung noch bei der Einfuhr von Bier in das Landesgebiet oder in einen Ort außer Laibach eingehoben werden.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdijo § 3., kakor ga je prečital gospod poročevalec, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 3. je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 4.

Poročevalec Klun:

(bere §§ 4., 5., 6. in 7., potem naslov in uvod načrtanega zakona iz priloge 65., ki obveljajo brez debate — liest §§ 4, 5, 6 und 7, dann Titel und Eingang des Gesetzesentwurfes aus der Beilage 65, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje. Prosim torej gospode, kateri pritrdijo ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je sprejet tudi v tretjem branji.

Poročevalec Klun:

S tem sta rešeni tudi peticiji Kranjskih pivovarjev in zadruga gostilničarjev in kavarnarjev v Ljubljani.

Deželni glavar:

Prosim vzeti na znanje, da sta z ravnokar storjenim sklepom rešeni peticiji Kranjskih pivovarjev in zadruga gostilničarjev in kavarnarjev v Ljubljani.

Poslanec Šuklje:

Predlagam konec seje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dvorni svetnik Šuklje predlaga konec seje. Gospodje ki pritrjujejo temu predlogu izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Konec seje je sklenjen.

Prihodnja seja bo v petek 8. t. m., in sicer pridejo na dnevni red sledeče točke:

(Glej dnevni red prihodnje seje.)

Finančni odsek ima sejo v sredo ob 10. uri dopoldne; seja upravnega odseka bo v četrtek 7. t. m. ob 3. uri popoldne. Odsek za letno poročilo zboruje danes popoldne ob 5. uri.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 3. uri 5 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 3 Uhr 5 Min. Nachmittag.

